Välisturistid Ida-Viru, Tartu ja Valga maakonnas
1. aprill 2004 – 31.detsember 2006

Tellija: Sihtasutus Lõuna- Eesti Turism
Teostaja: OÜ Positium, Anto Aasa *PhD*, anto.aasa@ut.ee

Tartu 2007

SISSEJUHATUS **3**

ANDMED JA METOODIKA **4**

VÄLISTURISTID EESTIS **5**

Päritolumaad **7**

Välisturistide dünaamika uuritavates maakondades **13**
Päritoluriikide arv Ida-Virumaal 13
Päritoluriikide arv Tartumaal 13
Päritoluriikide arv Valgamaal 14

Turistide arv **14**
Turistide arv Ida-Virumaal 15
Turistide arv Tartumaal 18
Turistide arv Valgamaal 22
Sesoonsed ruumikasutuse mustrid vastavalt faktoranalüüsi tulemustele 25

Turistide hulga muutus **28**

Välisturistide Eestisse sisenemine **30**
Ida-Virumaal viibinud väliskülastajate Eestisse sisenemise piiripunktid 30
Tartumaal viibinud väliskülastajate Eestisse sisenemise piiripunktid 31
Valgamaal viibinud väliskülastajate Eestisse sisenemise piiripunktid 32

Turistide kogunemiskohad öö ja päeva võrdluses **32**
Öise ja päevase rütmi võrdlus Ida-Virumaal 33
Öise ja päevase rütmi võrdlus Tartumaal 34
Öise ja päevase rütmi võrdlus Valgamaal 34

Maakonnas viibimise kestus **35**
Ida-Virumaal viibimise kestus 35
Tartumaal viibimise kestus 36
Valgamaal viibimise kestus 37

Turistide hulk töö- ja puhkepäevade erinevusena Eestis **38**
Turistide hulk töö- ja puhkepäevade erinevusena Ida-Virumaal 39
Turistide hulk töö- ja puhkepäevade erinevusena Tartumaal 41
Turistide hulk töö- ja puhkepäevade erinevusena Valgamaal 43

Maksimaalse turistide arvuga päevad uuritavates maakondades **45**

Kokkuvõte **48**

Sissejuhatus

Turismi peetakse laialdaselt maailma kõige suuremaks tööstusharuks. Maailma Turisminõukogu (WTTC) prognoosib, et 2007. aastal on turismimajanduse osakaal maailma SKP-s 10,4% ning selles sektoris on hõivatud 8,3% töölistest. Eesti ületab nende näitajatega nii maailma keskmist kui ka naabreid. Nii moodustab turism Eesti SKP-st 17,6% ja hõlvab 15,2% töötajatest. Lätis on need numbrid vastavalt 6,1 ja 5,2; Leedus 7,9 ja 6,7; Soomes 9,9 ja 10,9 ning Venemaal 6,7 ja 5,7.

Käesoleva uurimuse eesmärgiks on anda ülevaade kolme Eesti maakonda (Ida-Virumaa, Tartumaa ja Valgamaa) külastanud välisturistidest. Käsitlemist leiab väljastpoolt Eestit saabuvate turistide koosseis, dünaamika ja liikumiseelistused. Uurimus võtab vaatluse alla perioodi 1. aprill 2004–31.detsember 2006. Uurimus baseerub mobiilpositsioneerimise andmetel.

Andmed ja metoodika

Käesolev uurimus baseerub SPM-andmestikule. SPM ehk Sotsiaalse Positsioneerimise Meetod on andmete kogumise ja analüüsi vahend, mille käigus ühendatakse mobiilitelefoni asukohainfo ja telefoni kandja sotsiaalsed tunnused.

Andmete kogumisel, hoidmisel ja analüüsil jälgitakse kõiki Eestis kehtivaid andmekaitse nõudeid. Turismiuuringute andmebaas sisaldab EMT võrgus nn *roaming*-klientide sooritatud kõnetoiminguid. Kõnetoiminguteks on igasugune aktiivne mobiiltelefoni kasutamine: sissetulevad/väljaminevad kõned, lühisõnumid, ja andmeside. Seejuures registreeritakse kõnetoimingu sooritamise aeg, koht mobiilantenni kärje täpsusega ja helistaja telefoni päritoluriik. Samuti omistatakse igale turistile unikaalne anonüümne identifikaator, mis võimaldab analüüsida ka turistide liikumistrajektoore.

Mobiilitelefoni asukoha määramise geograafiline täpsus on Eestis ebaühtlaselt jaotunud. Mobiilvõrk on paremini välja arendatud tihedama asustusega kohtades. Positiumi poolt tehtud mõõtmised annavad täpsuseks linnades keskmiselt 800 meetrit ja maapiirkonnas keskmiselt 3000 meetrit. Joonis 1 on esitatud käesoleva uurimistöö ruumiline täpsus Eesti territooriumil. Ajaline täpsus uurimisele piire ei sea: kõnetoimingud salvestatakse sekundi täpsusega.

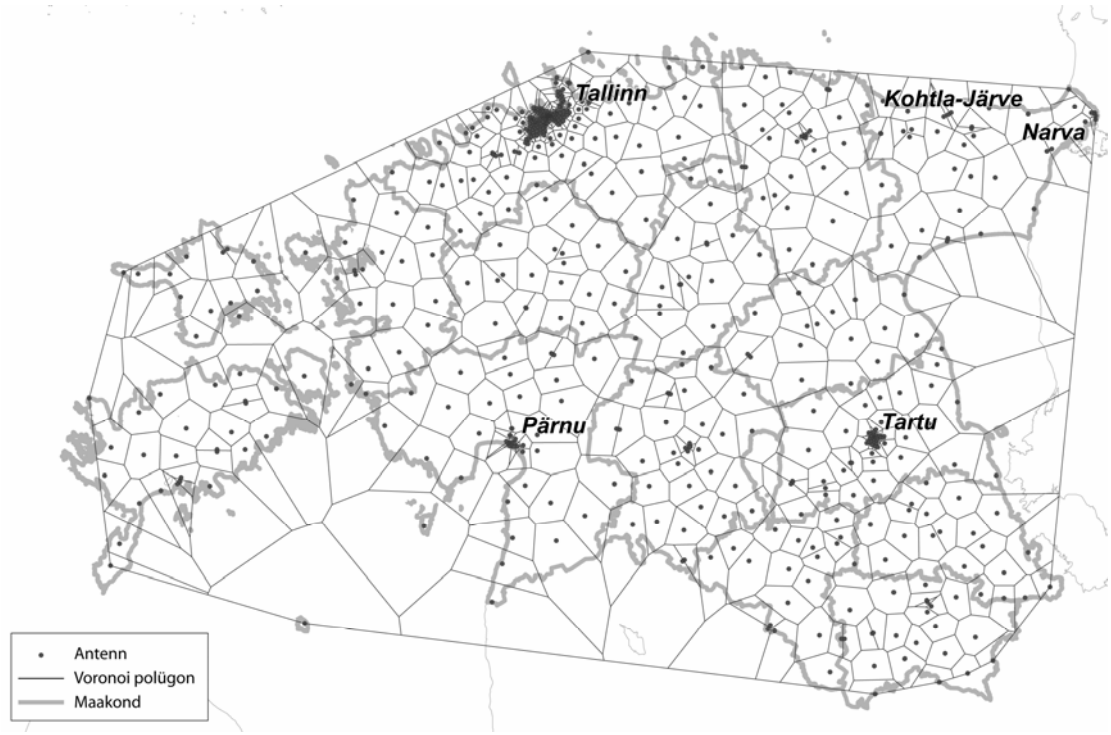

Joonis 1. Turistide asukoha määramise täpsus.

Varasemad turismiuuringud toetuvad majutusasutuste ööbimisstatistikale, loendustele piiripunktides, küsitlustele jms. Koos eelistega on kõigil neil meetoditel ka oma miinused. Nii näiteks saab majutusstatistika ööbimiste arvust teada vaid seda, kus

turistid ööbivad, nende päevased toimetused on teadmata. Ka on majutusandmestik mõjutatud majutusasutuste mahtude ruumilisest jaotusest. Samuti jäävad varju ühepäevakülastajate ja transiitreisijate tegemised. Loendused piiripunktides lõppesid koos Eesti astumisega Euroopa Liitu. Küsitlused annavad küll kvalitatiivset infot turistide eelistustest ja käitumisest, kuid nende korraldamine on väga kallis ning enamasti pistelise iseloomuga.

Mobiiltelefonide andmebaas ei anna otsest ja täpset numbrit mingis piirkonnas viibivate turistide arvu kohta. Kõik turistid ei kasuta telefoni, kõik ei kasuta kõnetoimingute sooritamiseks EMT võrku. Erinevad turistid kasutavad mobiiltelefoni Eestis viibimise ajal erineva intensiivsusega. Kõike seda arvesse võttes, peegeldab Positiumi arvates kõnetoimingute hulk mingis piirkonnas viibivate turistide arvu täpsusega ±10% täpsusega. Hinnanguline viga võib olla mõnevõrra suurema varieeruvusega maapiirkondades ning mõnede tähtsündmuste ajal (*a la* Uusaasta).

Käesolev uurimus võtab vaatluse alla perioodi 1. aprillist 2004. kuni 31. detsembrini 2006 aastal. Analüüsitulemused on üldistatud kuu täpsusega. Maakondi käsitletakse üle kogu uurimuse tähestikulises järjekorras (asuvad samas järjekorras ka põhjast lõunasse vaadates).

Välisturistid Eestis

Käesolev uuring hõlmab ajavahemikku 1. aprill 2004 – 31. detsember 2006. Kokku registreeriti sel perioodil kogu Eestit hõlmavas andmebaasis 128 riigist pärit 654000 inimese 24 690 000 kõnetoimingut.
Eestit külastavate inimeste seas on ülekaalukalt kõige rohkem külastatavaks paigaks Tallinn, kus viibis 52% protsenti kõigist turistidest. Tallinna suur üleolek peegeldub ka Joonis 2. Tallinna kõrval on tähtsamad sihtkohad Pärnu, Kuressaare, Haapsalu, Otepää jt.

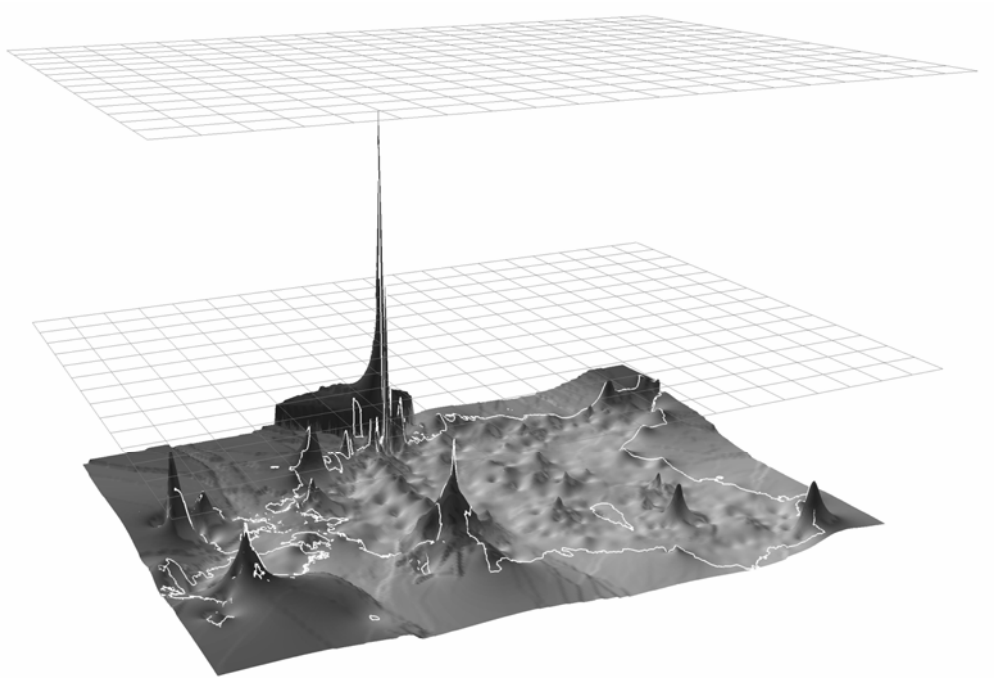

Joonis 2. Kuu keskmine turistide hulga suhteline jaotus Eestis.

Eestit külastanud turistide hulga dünaamikat uurimisperioodil iseloomustavad Joonis 3 ja Joonis 5. Nii mobiilpositsioneerimise teel saadud kõnetoimingud kui statistikaameti andmeil põhinev ööbimisstatistika näitavad sarnast tendentsi. Kahe tunnuse vahelist seost kirjeldav lineaarne korrelatsioonikordaja on 0,99 (Ahas, et al., 2007), mis viitab üks-ühesele seosele.

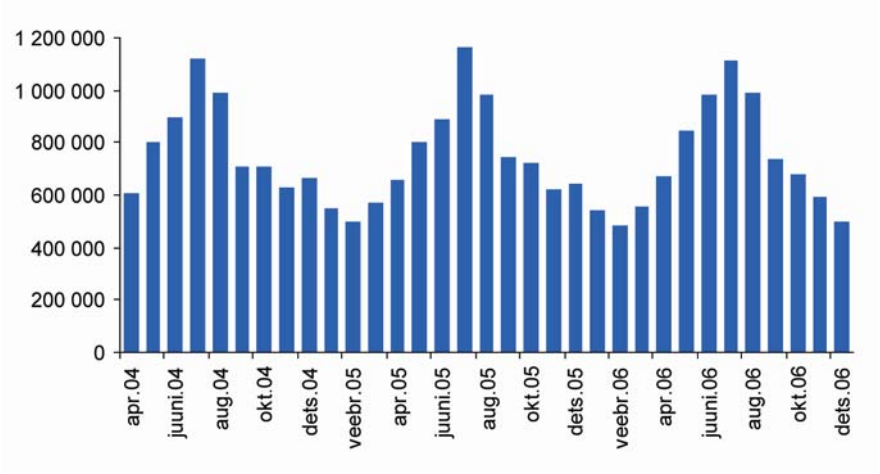

Joonis 3. Kõnetoimingute hulk uurimisperioodil kuude lõikes.

Turistide Eestis viibimine on selge sesoonse rütmiga. Väliskülastajaid on rohkem suvel ja vähem talveperioodil. Külastatavuse maksimum on juulis ja miinimum veebruaris. Kõigil kolmel aastal on jälgitav turistide hulga järsk langus septembris, mis on seletatav puhkuste lõppemisega. Turistide hulga protsentuaalne jaotus kuude lõikes on esitatud Joonis 4, millelt on näha, et suve arvele langeb 34,7% külastustest ja talvele kõigest 18,7%.

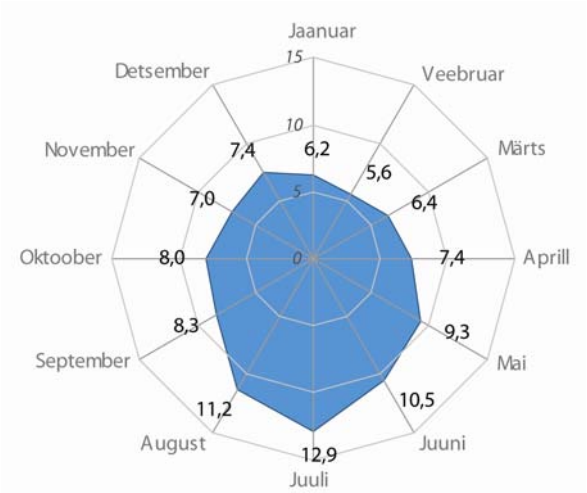

Joonis 4. Turistide protsentuaalne jaotus Eestis kuude lõikes.

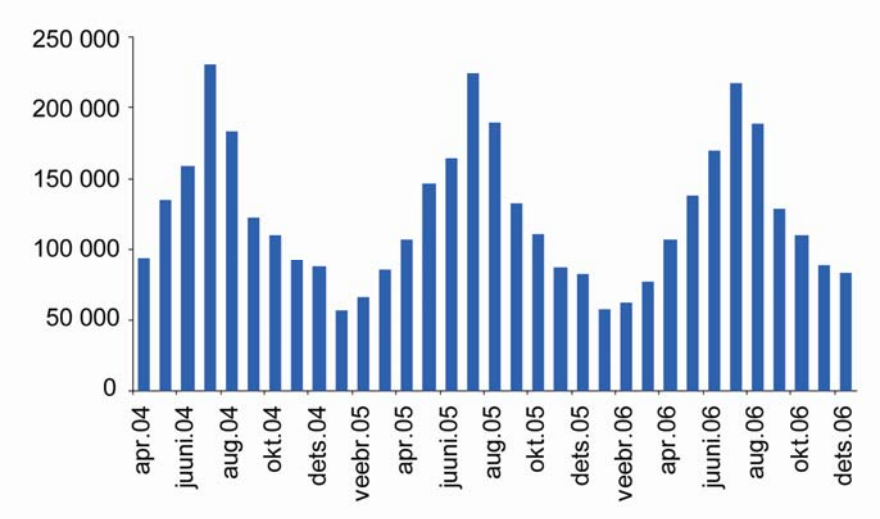

Joonis 5. Ööbimiste hulk majutusasutustes uurimisperioodil kuude lõikes (Statistikaamet).

Päritolumaad

Ajavahemikul 1. aprill 2004 – 31. detsember 2006 on Eestis viibinud 128 erineva riigi esindajad. Joonis 6 on näidatud, kui paljude riikide esindajad on uuritaval perioodil Eestit külastanud. Nii nagu on märgatav selge sesoonne rütm turistide hulga ajalises dünaamikas (suvel rohkem, talvel vähem), nii on see jälgitav ka päritoluriikide arvus. Teise olulise aspektina võib välja tuua Eestit külastavate turistide päritolumaade hulga suurenemise. Seejuures on riikide arv suurem suvisel aastaajal. 2004. aastal oli päritolumaade poolest kõige külastatavamaks kuuks august 75 riigiga, 2005. aastal september 84 riigiga ning 2006. aastal juuni ja august vastavalt 98 ja 99 riigiga. 2006. aasta juunikuine suur turistide hulk on ilmselt seotud 13. juunil Tallinnas aset leidnud Metallica kontserdiga.

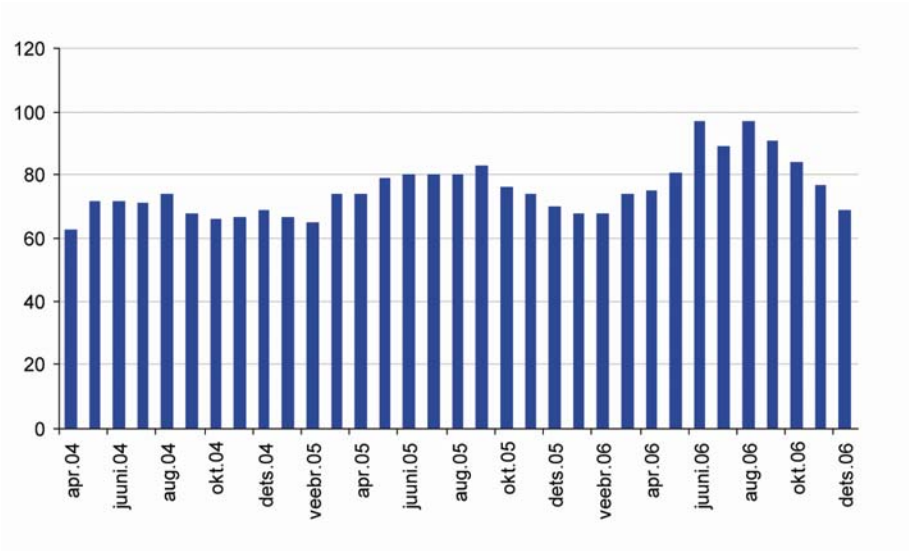

Joonis 6. Riikide arv SPM andmebaasis kuude lõikes.

Analüüsides turistide päritolu uuritavate maakondade lõikes näeme võrreldes Eesti keskmisega erinevusi (Tabel 1). Üheski käesolevas uurimuses käsitletavas maakonnas pole soomlased nii ülekaalukalt esindatud, kui Eestis keskmiselt. Samas tuleb tähele panna, et Eesti keskmine on väga tugevalt Harjumaa külastajate nägu – Harjumaad külastab 89,9% ja Tallinna 52,4% kõigist Eesti välismaalastest (Joonis 7). Ida-Virumaad külastab 4%, Tartumaad 5% ja Valgamaad vaid 1% kõigist Eestit külastavatest turistidest.

Tabel 1. Päritoluriikide protsentuaalne jaotus maakonniti.

Riik	Eesti	Ida-Viru	Tartu	Valga
Soome	47,3	25,2	42,8	32,6
Läti	9,8	8,0	15,2	24,6
Venemaa	7,5	32,6	7,7	9,5
Rootsi	5,9	3,4	5,6	5,2
Leedu	5,4	7,6	5,2	6,8
Norra	4,8	5,3	4,3	3,8
Saksamaa	3,6	4,3	4,5	4,8
Suurbritannia	2,9	1,2	1,9	1,1
Poola	2,3	3,8	2,1	2,6
Taani	1,5	1,4	1,9	1,1
Teised	9,0	7,1	8,9	7,8

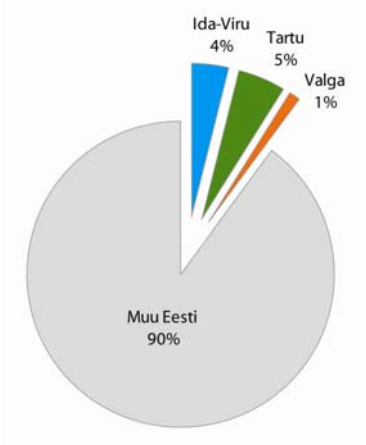

Joonis 7. Turistide hulk uuritavates maakondades võrreldes kogu Eestiga.

Erinevustest hoolimata on turistide riiklikud koosseisud suhteliselt sarnased. Kõige selgema omapärana tõuseb esile Ida-Virumaa külastajate hulgas venelaste juhtpositsioon, keda on 32,6% kõigist külastajatest. Tartu ja Valga maakonnas on suurem lätlaste osakaal (vastavalt 15,2% ja 24,6%). Samuti on näha, et kuigi britid on Eestis 8. kohal, siis uuritavates maakondades jäävad nad pingereas tahapoole. Eestit tervikuna ja uuritavaid maakondi külastanud turistide arv aastate ja riikide lõikes on esitatud tabelites Tabel 2–

Tabel 5. Aasta 2004 kohta on andmed alates aprillist, seetõttu pole kõik aastad omavahel päris võrreldavad.

Tabel 2. Eestit külastanud turistide hulk.

Riik	Eesti		
	2004*	**2005**	**2006**
Kokku	7 133 100	8 858 700	8 804 000
Soome	3 893 600	4 082 500	3 597 100
Läti	526 500	813 000	1 061 300
Venemaa	424 100	610 800	832 400
Rootsi	427 200	536 800	490 600
Leedu	320 600	481 100	518 500
Norra	278 200	410 200	496 400
Saksamaa	259 300	329 100	281 900
Suurbritannia	160 300	289 000	258 600
Poola	117 200	211 500	234 500
Taani	113 400	132 700	125 500
Teised	612 800	962 000	907 100

Tabel 3. Ida-Virumaad külastanud turistide hulk.

Riik	Ida-Viru		
	2004*	**2005**	**2006**
Kokku	276 100	381 900	325 600
Soome	84 700	82 500	77 900
Läti	16 300	29 700	32 100
Venemaa	94 800	114 700	108 500
Rootsi	8 200	14 300	11 100
Leedu	13 900	38 100	21 600
Norra	13 400	26 300	11 900
Saksamaa	12 000	16 100	13 700
Suurbritannia	2 100	4 100	5 300
Poola	7 800	18 000	10 700
Taani	4 100	6 300	3 000
Teised	18 800	31 800	29 600

Tabel 4. Tartumaad külastanud turistide hulk.

Riik	Tartu		
	2004*	**2005**	**2006**
Kokku	351 800	439 600	419 300
Soome	181 500	181 900	148 900
Läti	33 000	65 400	83 800
Venemaa	22 700	29 700	40 100
Rootsi	21 200	25 300	20 500
Leedu	14 200	22 000	26 500
Norra	15 700	19 200	16 400
Saksamaa	16 100	21 500	15 600
Suurbritannia	5 700	8 600	8 100
Poola	5 000	10 300	9 500
Taani	6 700	7 600	8 200
Teised	30 000	48 100	41 700

Tabel 5. Valgamaad külastanud turistide hulk.

	Valga		
Riik	**2004***	**2005**	**2006**
Kokku	85 400	112 300	118 800
Soome	32 500	36 800	32 000
Läti	14 300	25 400	37 000
Venemaa	7 300	10 600	13 000
Rootsi	4 600	5 700	6 000
Leedu	6 600	7 400	7 100
Norra	2 000	4 900	4 900
Saksamaa	4 700	6 300	3 900
Suurbritannia	1 000	1 100	1 400
Poola	1 700	3 500	2 900
Taani	1 200	800	1 500
Teised	9 400	9 800	9 100

Erinevatest riikidest pärit turistide Eestis käimine on erineva külastusdünaamikaga. Joonis 9 on toodud andmebaasis oleva esimese 10 riigi sesoonne külastusmuster. Graafikule on kantud turistide hulga dünaamika uurimisperioodil kuude lõikes. Kõikide riikide puhul joonistub välja külastatavuse maksimum suvel. Lätist pärit turistide külastusdünaamika on olnud uurimisperioodil kõige ühtlasem: erinevused aastaaegade vahel on küll märgatavad, kuid oluliselt väiksemad kui teiste riikide puhul. Samas on selgelt jälgitav lätlaste hulga tõusev trend, mida 2006. aastal võiks isegi hüppeliseks kasvuks nimetada. Märkimist väärib ka Venemaa, kus suhteliselt vähe muutuvat aastast rütmi „häirivad” maksimumid juulis ning augustis.

Leedu ja Poola puhul on näha aastaajalise rütmi süvenemist, st kui 2004. aastal jagunevad külastused kõigi kuude vahel suhteliselt ühtlaselt (kerge suvise maksimumiga), siis alates 2005. aastast on märgata olulist turistide arvu suvist kasvu. Leedu turistide lemmikkuudeks on juuni ja august, Poolas juuli ja august, vähem eelistatakse mõlema riigi poolt jaanuari ja veebruari.

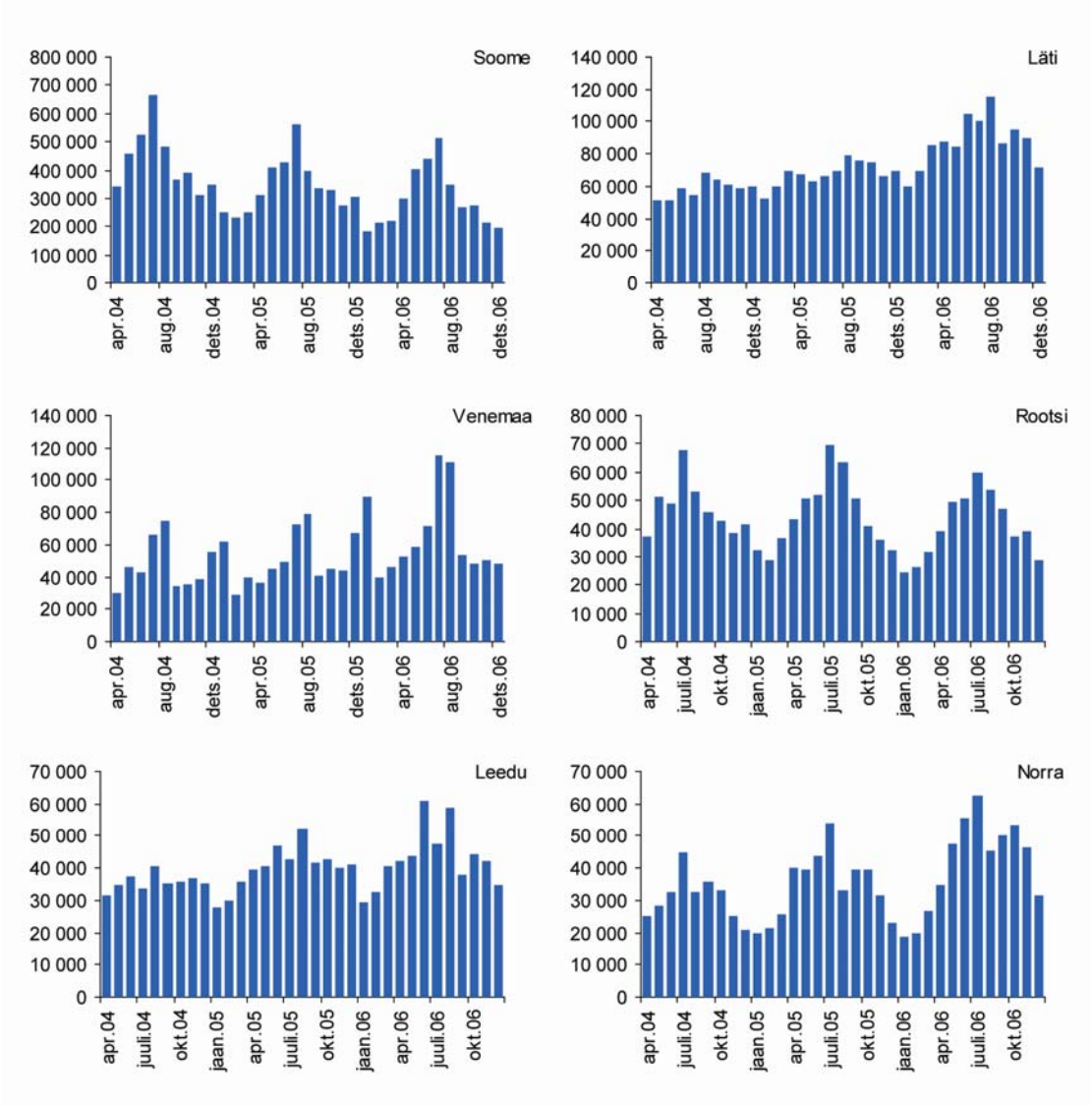

Joonis 8. Kõnetoimingute hulk Eestis uurimisperioodil kuude lõikes riikide kaupa.

Suuremad sesoonsed erinevused ilmnevad Skandinaaviamaade (Soome, Rootsi, Taani, Norra) ning Suurbritannia ja Saksamaa külastusmustris. Soome ja Rootsi turistide hulga aastane käik on väga sarnane. Külastuste tipp langeb juulikuusse. Soomlaste puhul on teisel kohal juuni, rootslastel august, külastatavuse miinimum esineb jaanuaris ning veebruaris.

Ka Norra puhul saab rääkida külastuste sesoonsuse süvenemist: suviste turistide hulk on märgatavalt kasvanud, talviste hulk on jäänud samale tasemele. Kõige rohkem on norrakaid Eestis juulis, millele järgneb igal vaadeldaval aastal selge turistide arvu langus augustis. Norralaste hulk kasvab taas septembris ja oktoobris.

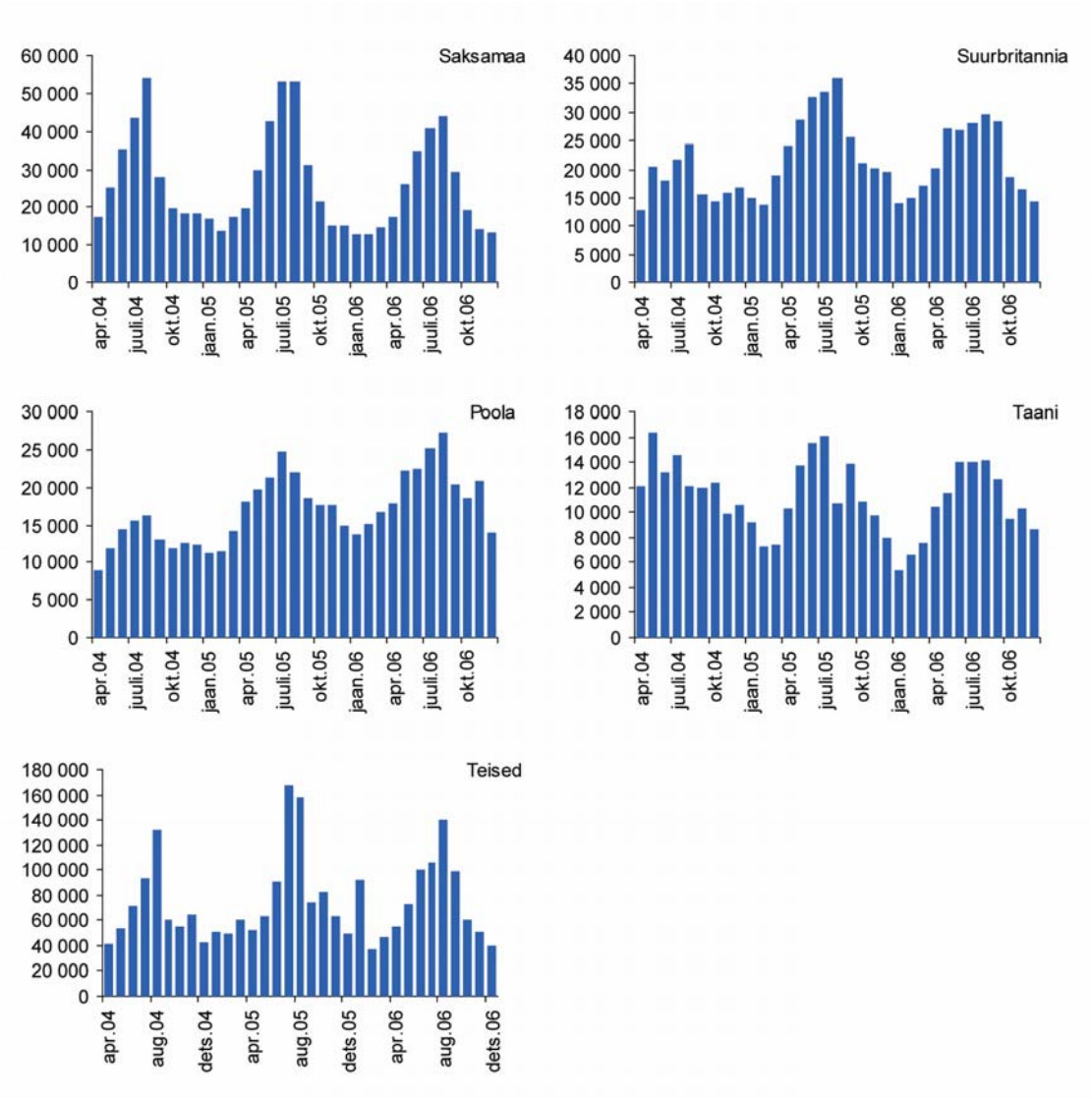

Joonis 9 (järg). Kõnetoimingute hulk Eestis uurimisperioodil kuude lõikes riikide kaupa.

Saksamaalt pärit turistide hulk koondub selgelt suvekuudele, samas on näha suviste turistide hulgas mõningast langust; talviste külastuste number on aastast aastasse üldjoontes sama. Külastatavuse selge miinimum jääb novembri ja aprilli vahele.

Suurbritannia ja Taani külastatavuses on miinimum samuti jaanuaris-veebruaris, raskem on välja tuua kindla maksimumiga kuud. Suurbritannia poolt juhib külastuste hulga poolest august, millele järgneb igal aastal järsk turistide arvu vähenemine septembris. Taanlasi on Eestis kõige rohkem 2004. aastal mais ja juulis, 2005. aastal juunis-juulis ning 2006. aastal 3 suvekuudel pea võrdselt. Mõlemast riigist pärit turistide hulk on uurimisperioodi jooksul veidi langenud.

Välisturistide dünaamika uuritavates maakondades

Päritoluriikide arv Ida-Virumaal

Uurimisperioodil viibisid Ida-Virumaal 84 erineva riigi turistid. Riikide arvuline jaotus kuude kaupa ning võrdlus teise kahe uuringus osalenud maakonna (Tartumaa ja Valgamaa) ja Eestiga on esitatud Joonis 10.

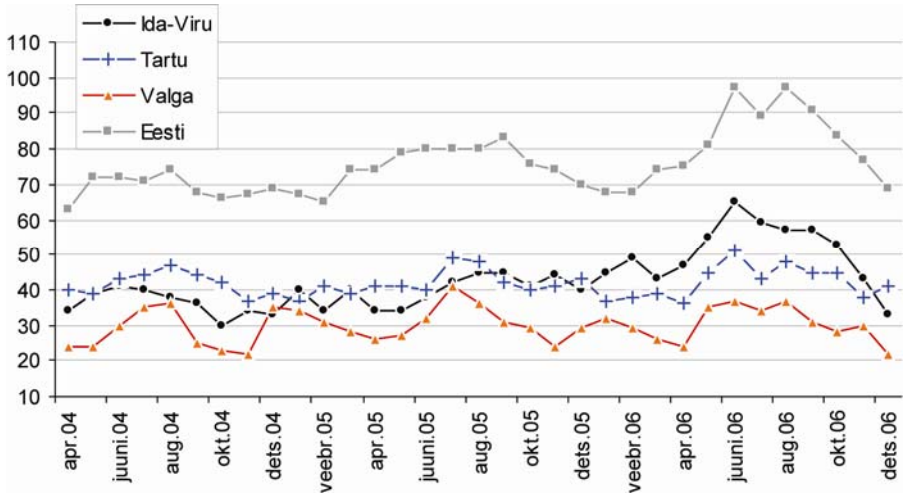

Joonis 10. Riikide arv uuritavates maakondades uuritaval perioodil kuude lõikes.

Ida-Virumaa külastajate riikide arvu muutumine ajas on sarnane kogu Eestiga: erinevate päritolumaade hulk on uurimisperioodil kasvanud, mis tähendab, et piirkonda on hakanud jõudma järjest rohkematest riikidest pärit turiste. Selline mitmekesistumine aitab kaasa tururiskide maandamisele. Samas tuleb arvestada järjest kirjumast kultuurilisest taustast tulenevate iseärasustega.

Kuigi muutused päritoluriikide arvus on Ida-Viru maakonnas väiksemad ja ei tule nii selgelt esile, kui kogu Eesti piires vaadatuna, võib välja tuua selge kasvu 2006. aasta juunis, kui Ida-Virumaad külastas 66 erineva riigi esindajad. 2004. aastal on Ida-Virumaad külastanud riikide arv olnud Tartumaaga võrreldes väiksem; tasemed ühtlustusid 2005. aastal; 2006. aastaks on aga Ida-Virumaa Tartumaast märgatavalt ette rebinud. Võrdlus Valgamaaga näitab samuti selgelt mitmekesisemat turistide arvu Ida-Virumaa kasuks.

Päritoluriikide arv Tartumaal

Uurimisperioodi vältel külastasid Tartumaad 82 erinevast riigist pärit turistid. Riikide arvuline jaotus kuude kaupa ning võrdlus teise kahe uuringus osalenud maakonna (Ida-Virumaa ning Valgamaa) ja Eestiga on esitatud Joonis 10.

Nagu Ida-Virumaal, nii on ka Tartumaa külastajate rahvusliku mitmekesisuse muutumine ajas sarnane Eesti trendiga: erinevate päritolumaade hulk on uurimisperioodil kasvanud, st et turistide rahvuslik koosseis on muutunud mitmekesisemaks. Samas on mitmekesistumine väiksem ja ei tule nii selgelt esile, kui

kogu Eesti (ka Ida-Virumaa) piires vaadatuna, võib välja tuua kaks selget maksimumi 2006. aasta juunis (52 riiki) ning augustis (57 riiki). Valgamaaga võrreldes on kogu uurimisperioodi jooksul Tartumaad külastanud turistide päritolu olnud mitmekesisem. Algne edu Ida-Virumaa ees on kadunud, mis on seotud Tartumaa külastajate mitmekesisuse jäämisega kogu uuritava perioodi vältel samale tasemele.

Päritoluriikide arv Valgamaal

Uurimisperioodil viibis Valgamaal turiste 61 erinevast riigist. Riikide arvuline jaotus kuude kaupa ning võrdlus teise kahe uuringus osalenud maakonna (Ida-Virumaa ning Tartumaa) ja Eestiga on esitatud Joonis 10.

Kolmest käsitletavast maakonnast on Valgamaa kõige omapärasema turistide päritolu mitmekesisuse dünaamikaga. Esimese aspektina väärib märkimist, asjaolu, et Valgamaad külastanud riikide arv on kõige väiksem, mis on ka loogiline arvestades, et siia ühte Eesti kaugeimasse ossa jõuab vaid 1% kõigist Eestit külastavatest turistidest. Valgamaa külastajate riigiline mitmekesisus on olnud kõige suurem 2005. aasta juulis (42 riigiga). 2006. aastal on näha, et suvine lühiajaline suurem turistide päritoluline mitmekesisus on pikenenud maist augustini. Päritoluriikide mitmekesisust iseloomustavad ka kaks maksimumi aastas: suvine ja talvine. Talvel tõmbab turiste selle piirkonda talviste spordialade harrastamise võimalus (Otepää MK, Tartu maraton, lumelauamäed, Pühajärve kuldakala jt).

Turistide arv

Kõige rohkem on uuritaval perioodil turiste käinud Tartumaal, teisel kohal on Ida-Virumaa ning kolmandal Valgamaa. Joonis 11 on kantud võrdluseks kõigi uuritavate maakondade turistide hulgad kuude lõikes. Kuigi Tartumaa on turistide hulga poolest esikohal, on näha, et suvel on Ida-Virumaa turistide hulk Tartumaaga samal tasemel. Tartumaa külastamisel pole nii selget sesoonset rütmi kui Ida-Virumaal. Ida-Virumaal on 2004. ja 2005. aasta vahetusel turistide hulk kasvanud, järgmistel aastavahetustel seda tõusu enam pole. Valgamaa turistide ajalises jaotuses on samuti selge ajaline rütm, suviste maksimumide kõrval on aga näha ka iga-aastased talvised maksimumid. Viimane on ilmselt tõlgendatav Otepää suusaradade külgetõmbejõuga.

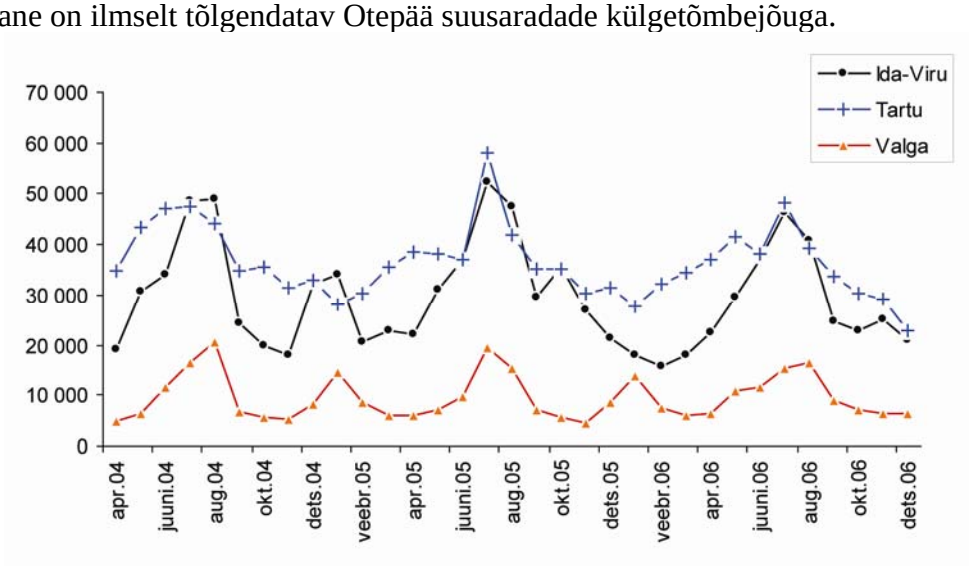

Joonis 11. Kõnetoimingute dünaamika uuritavates maakondades uuritaval perioodil kuude lõikes.

Turistide arv Ida-Virumaal

Uurimisperioodil Ida-Virumaal viibinud turistid olid pärit 84 erinevast riigist. Kokku külastas maakonda 1 019 000. Joonis 11 on kujutatud Ida-Virumaa võrdlus kahe teise uuringus osalenud maakonnaga (Tartumaa ja Valgamaa). Kõnetoimingud aastate võrdluses on esitatud Joonis 12.

Turistide hulk Ida-Virumaal on kuust-kuusse suure varieeruvusega ulatudes 16 tuhandelt üle 50 tuhandeni. Aastati on jälgitav selge suvine külastavuse maksimum tipuga juulis ja augustis. Lisaks Venemaa turistidele, kes tulevad Eestisse oma suvekodudesse, külla sugulastele, sõpradele, tuttavatele või lihtsalt puhkusereisile, meelitavad turiste maakonda Peipsi järve ja Soome lahe äärsed suvituspiirkonnad.

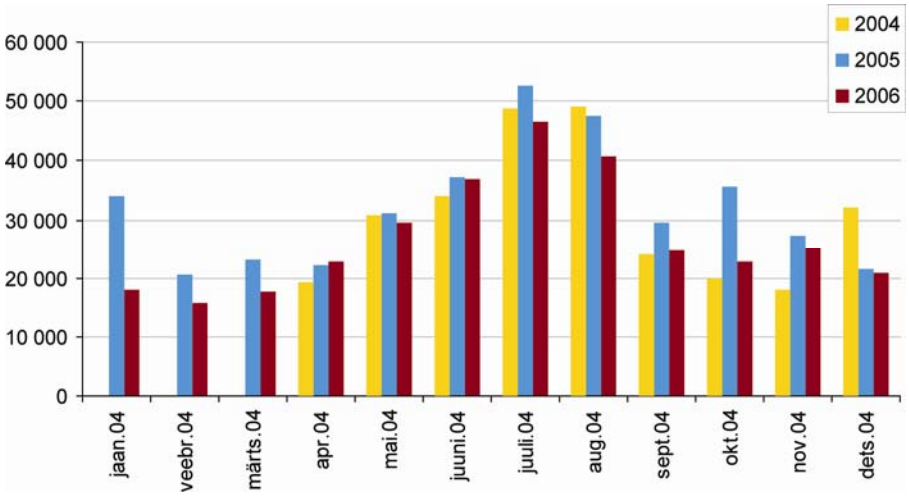

Joonis 12. Turistide hulga dünaamika aastate võrdluses Ida-Viru maakonnas.

Talvine maksimum külastusdünaamikas on väiksem ning seda pole igal aastal. Talveperioodi turistide hulk on ilmselt rohkem mõjutatud ilmastikutingimuste poolt, eelkõige lume- ja jääolude. Turistide arv on olnud suurim 2005. aastal. 2006. aastal on see number 5% langenud. Võrreldes Tartu ja Valga maakonnaga on Ida-Virumaal sesoonsed erinevused turistide hulgas uuritava perioodi lõikes kõige suuremad (Joonis 12). Uuringuperioodil on Ida-Virumaad külastanud ühes kuus keskmiselt 31 000 inimest.

Vaadates Ida-Virumaad külastanud turiste nende päritoluriikide lõikes, näeme et uuritaval perioodil domineerisid venelased 32,6 protsendiga (Eestis tervikuna 7,5%) ning soomlased 25,2% (Eestis 47%). Järgnesid: Läti 8 (Eestis 10), Leedu 7 (Eestis 5) ja Norra 5 (Eestis samuti 5) protsendiga. Ida-Virumaa turistide profiil on Eesti keskmisest märgatavalt erinev: Ida-Virumaal on vähem soomlasi (22%) ja rootslasi (3%) ning rohkem venelasi (25%).

Nagu eespool juba mainitud, on erinevatest riikidest pärit turistidel erinev külastusdünaamika (Joonis 9). Joonis 14 on esitatud kõige rohkem külastanud riikide turistide külastusdünaamika uuritaval perioodil.

Venelaste maksimumid on kõigil kolmel aastal olnud juulis ja augustis. Samas on 2006. aasta augustis venelaste hulk mingil põhjusel märgatavalt vähenenud. 2005. aastal on jälgitav ka külastatavuse tõus õigeusu jõulude ja uusaasta ajal, st jaanuaris, 2006. aastal on jaanuarikuine tõus olnud tagasihoidlikum. Venemaa turistide hulk langes 2006. aastal 2005. aastaga võrreldes 8%, samas kui Eestis üldiselt kasvas Vene päritolu turistide hulk 22%. Ilmselt on selle taga nii venelaste liikumine piirilähedastelt aladelt kaugemale kui ka Tallinna populaarsuse kasv.

Ka Soome turistide Ida-Virumaa külastamise dünaamikas on jälgitavad kindlad mustrid ja seaduspärad. Ühe selgema trendina võib välja tuua soomlaste arvu languse: 2006. aastal külastas Ida-Virumaad 2006. aastaga võrreldes 5,5% vähem soomlasi. Samas on see langus väiksem kui Eestis tervikuna (11,9%). Kui 2004./2005. aasta vahetusel on näha soomlaste arvu kasvu, siis järgmise kahe talve jooksul seda enam nii selgel kujul pole. Külastuste maksimumid jäävad suvekuudesse. Positiivse aspektina võib välja tuua ka külastuste hajumise rohkematel suvekuudele 2006. aastal (võrreldes varasemate aastatega).

Uurimisperioodil on olnud lätlaste Ida-Virumaa külastatavus kõige suurem 2006. aasta augustis (4200) ja 2004. aasta detsembris (4200). Lätlaste külastuste arvu sesoonsus on aastate lõikes erinev. Rääkida saab nii suvistest kui ka talvistest turistidest. 2004. aasta suhteliselt madalale läti turistide hulgale järgneb hüppeline lätlaste külastatavuse kasv detsembris 2004 ja jaanuaris 2005, mille põhjuseks on ilmselt kalastajate saabumine pärast veekogude jäätumist. Järgmisel talvel sellist tõusu pole, kuna järved kattusid jääga hilja ning jääkate püsis lühikest aega. Küll aga on uuritava perioodi vältel jälgitav Ida-Virumaa populaarsuse kasv suvise turismisihtpunktina. Lätlaste külastatavus on suurenenud võrreldes 2005. aastaga kasvanud 2006. aasta jooksul 7%, Eesti 23% tõusu kõrval mõjub see siiski väiksena.

2005. aastal kasvas Leedu turistide arv Ida-Virumaal hüppeliselt. Külastatavuse maksimumid tõusid 2000 turistilt 2004. aasta juunis 5600 turistini 2005. aasta oktoobris-novembris. Samas pole tegemist olnud püsiva trendiga ning turistide arv langes 2006. aastal tagasi samale tasemele, mis oli 2004. aastal. Kui Eestis täheldati 2006. aastal Leedu turistide külastatavuse kasvu 6% võrra, siis Ida-Virumaal võib välja tuua 44% languse.

Norra turistide Ida-Virumaa külastamine on selgelt sesoonne nähtus. Maksimaalsed külastuste arvud jäävad suvekuudesse. 2004. aasta mais on olnud norralaste külastustes märkimisväärne tõus (kuu varem, aprillis on norralaste arv olnud veel väga väike), mis on ilmselt seotud Eesti astumisega Euroopa Liitu 2004. aasta 1. mail. Sarnaselt Leedu turistidega jäävad ka Norra turistide külastatavuse maksimumid 2005. aastasse ulatudes juunis ligikaudu 4200 turistini, külastavus püsis suhteliselt kõrgel tasemel maist kuni oktoobrini. 2006. aastal on Norrast pärit külastajate hulk Ida-Virumaal langenud 56%, Eestis võib aga märkida 17% tõusu.

Nii nagu eelnevalt kirjeldatud norralastel, nii on ka sakslaste Ida-Virumaale (ka Eestisse laiemalt) saabumine selgelt sesoonne nähtus maksimumiga suvekuudel: juulis-augustis. Sakslaste Ida-Virumaal viibimine koondub suvekuudele. Samas on näha teatud kasvu 2004. ja 2005. aasta vahetusel detsembris-jaanuaris. Kuigi 2006. aastal langes saksa turistide külastatavus nii Ida-Virumaal kui terves Eestis vastavalt

6% ja 16%, võib positiivse märgina välja tuua külastuste ühtlasema hajumise pikemale perioodile aasta vältel ning Ida-Virumaa suhteliselt väiksemad kaotust.

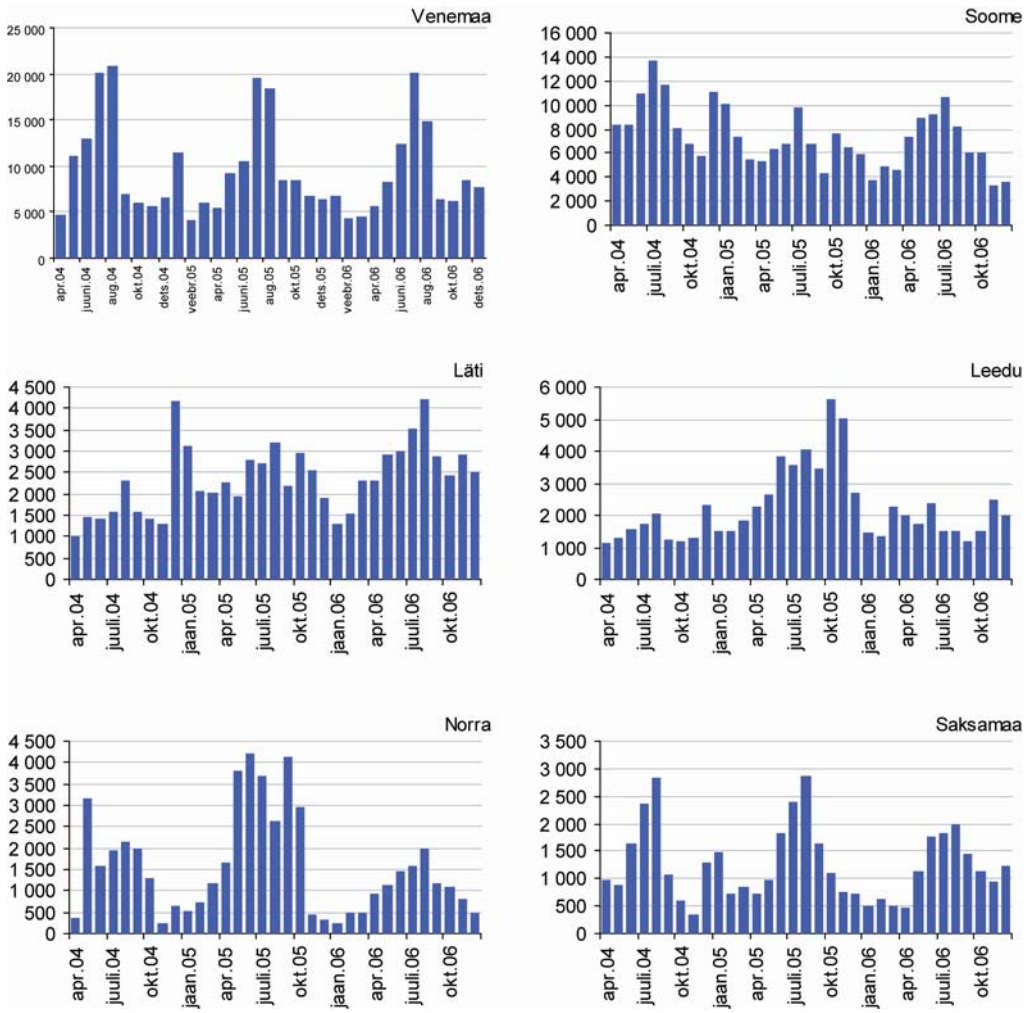

Joonis 13. Kõnetoimingute dünaamika Ida-Virumaal uuritaval perioodil riikide lõikes.

Turiste Poolast ja Taanist on Ida-Virumaal olnud (nagu Norrast ja Leedustki) kõige rohkem 2005. aastal. 2004. aasta külastusmaksimumid olid mõlema riigi puhul detsembris. 2005. aasta on külastatavus kõrge suvekuudel maist juulini Poola turistide maksimum juulis, Taani külastajatel mais. Aastal 2006 on Ida-Virumaad külastavate turistide arv märgatavalt langenud, seda eriti suviste turistide osas. Piirkonna külastatavus on 2006. aastal vähenenud poolakatel 40% ja taanlastel 52% võrra, kogu Eestit iseloomustab vastavalt 11% tõus ja 5% langus. Poolakate maksimum novembris on ligilähedane 2005. aasta juulis registreeritud absoluutsele maksimumile. Sellise aktiivse külastusega novembri põhjused on hetkel veel ebaselged.

Teine riik (peale Läti), mille turistide kõnetoimingute hulk 2006. aastal Ida-Virumaal kasvas oli Suurbritannia (29,4%), kuigi Eestis langes brittide arv 2005. ja 2006. aasta võrdluses 10,5%. Suurbritannia turistide külastused on sesoonse rütmiga, mille viimase kahe aasta maksimumid jäävad augustikuusse.

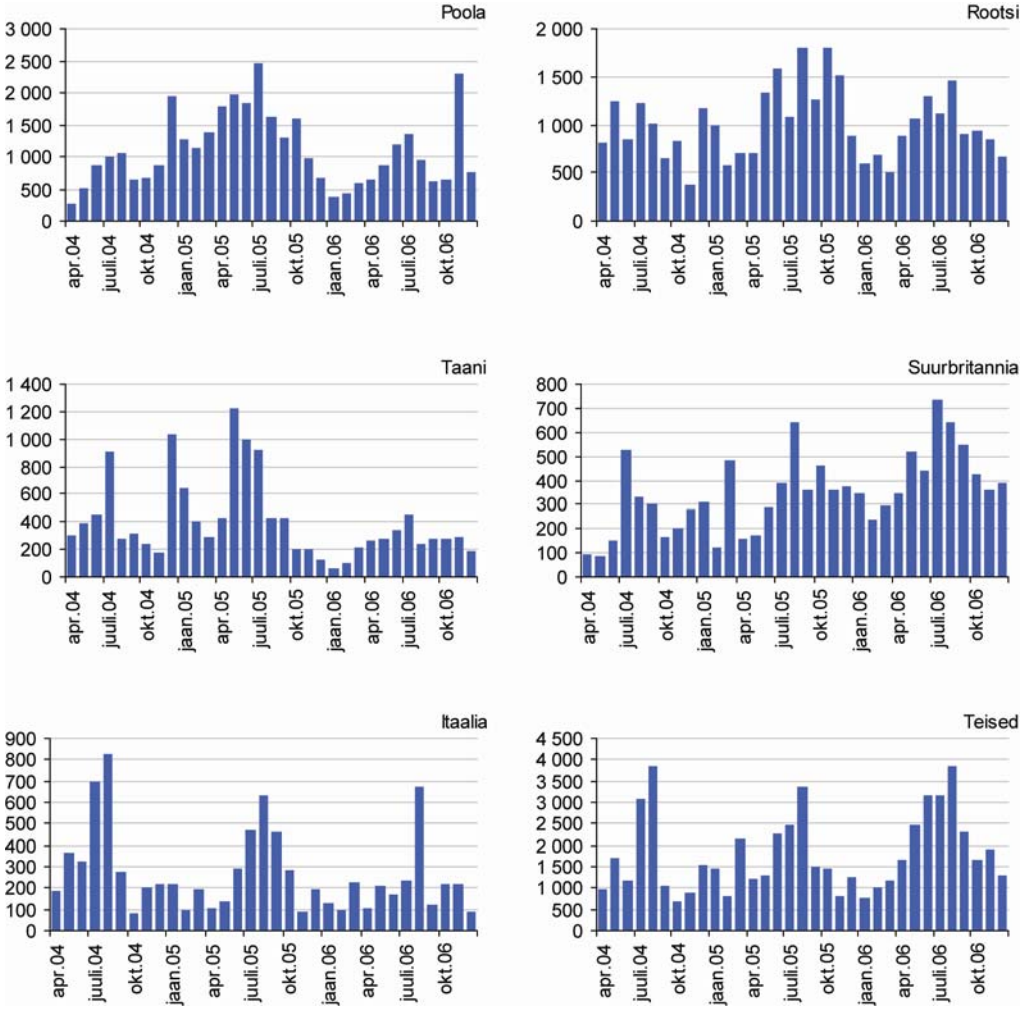

Joonis 14 (järg). Kõnetoimingute dünaamika Ida-Virumaal uuritaval perioodil riikide lõikes.

Turistide arv Tartumaal

Uurimisperioodil külastasid Tartumaad 82 erinevast riigist pärit turistid. Kokku külastas maakonda 1253000 turisti. Tartumaad külastanud turistide hulk teiste uuritavate maakondade võrdlusena on esitatud (Joonis 11).

Tartumaad külastanud turistide hulga ajaline kõver ei ole nii sügavate talviste kraatritega kui Ida-Virumaa graafik (ja Valgamaa), mis tähendab, et Tartumaa pole ainult suvise turismi piirkond. Siiski on ka Tartumaa üldine turistide hulk aastaajalist õhutemperatuuri kõverat järgiv: külastuste maksimumid on suvel. Talvised turistide hulga miinimumid jäävad uuritavatel aastatel jaanuarisse, millele järgneb erinevalt teistest maakondadest kohe väliskülastajate arvu kasv. Selline turistide suhteliselt kõrge hulk talve teisel poolel võib olla seotud Peipsi suunas läbisõitvate kalameestega. Teisalt võib talvist suuremat turistide hulka põhjustada ka Otepää MK-etapi ja Tartu maratoni ajal Tartut läbivad või seal peatuvad külastajad.

Külastatavus jõuab haripunkti juulikuus (maksimum 2005. aasta juulis 58 000 turisti). Alates augustist külastajate hulk väheneb ning jõuab madalseisu jaanuaris. Kõige väiksem on Tartumaad külastanud turistide number olnud 2006. aasta detsembris

(23000). Kõige kõrgem oli maakonna külastatavus 2005. aastal, 2006. aasta jooksul on turistide hulk 5% langenud. Uuringuperioodi keskmine kõnetoimingute arv ühes kuus on 31 000, mis on samal tasemel Ida-Virumaaga.

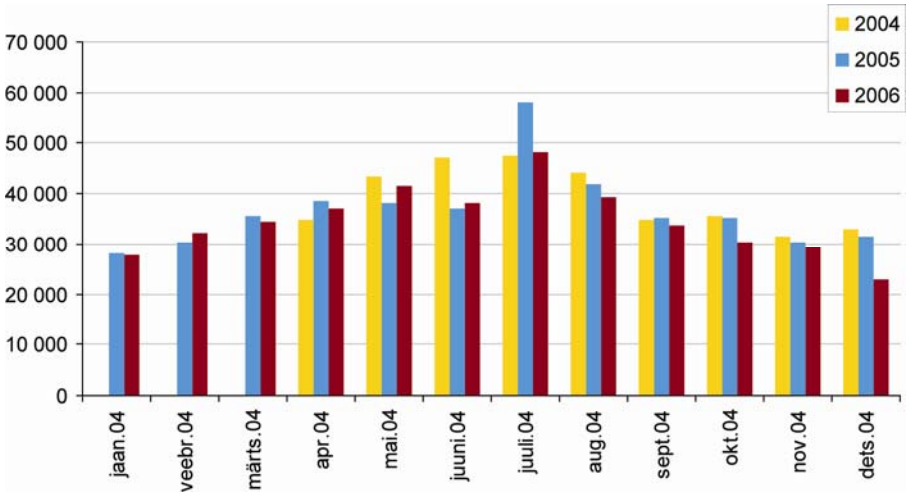

Joonis 15. Kõnetoimingute dünaamika aastate võrdluses Tartu maakonnas.

Uurimisperioodil domineerisid Tartumaal soomlased 42,8% (Eestis kokku 47,3%) ning lätlased 15,5% (Eestis 9,8%). Järgnesid: Venemaa 7,7% (Eestis 7,5%), Rootsi 5,6% (Eestis 5,9%) ja Leedu 5,2% (Eestis 5,4%) külastajad. Eesti keskmisega on Tartumaa turistide profiil üsna sarnane: Tartumaal on 7% vähem soomlasi ja 5% rohkem lätlasi. Erinevus Suurbritannia, Norra, Taani ja Poola vahel jääb 1–2% piiresse.

Nagu eespool juba selgus, on erinevatest riikidest pärit turistidel erinev külastusdünaamika (Joonis 9 ja Joonis 14). Joonis 17 on toodud Tartumaad kõige enam külastanud turistide Tartumaal viibimise ajaline dünaamika päritolumaade lõikes.

Kõige rohkem Tartumaa külastajaid (nagu ka Eestis üldse) on uuritaval perioodil olnud Soome riigist. Nii nagu Eestis laiemalt nii on soomlaste hulk ka Tartumaal märgatavalt langenud. Peale langustrendi iseloomustab soomlaste Tartus viibimist aastaaegade vaheldumist järgiv kõver, turiste on rohkem suvel ja vähem talvel. Huvitav on märkida, et turistide vähenemine on toimunud just suviste reisijate arvelt.

Soome ja Rootsi turistide külastusdünaamika on Tartumaal olnud uurimisperioodil üldjootes sarnane. Üsna ühtlane on külastatavus 2004. aasta suvekuudel (soomlastel maist juunini, rootslastel maist septembrini). 2005. aastal on külastuste kõrgperioodiks teistest selgesti eristuv juuli. 2006. aastal on mõlema riigi turistide külastatavus võrreldes 2005. aastaga vähenenud ning aasta lõikes ühtlustunud. Soome turistide hulk kahanes Tartu maakonnas 18% ja Rootsi külastajate hulk 20%. Eestis olid samad näitajad vastavalt 13% ja 9%.

Lätlaste Tartus viibimise rütm ei kattu ühegi teise päritoluriigi turistide Tartus käimise rütmiga. Nimelt on teiste riikide puhul jälgitav suuremal või vähemal määral suvine külastuste maksimum, Lätil aga jäävad maksimaalsed külastuste arvud talve teise poolde, mis on otseselt seotud talvise kalapüügiga Peipsi järve jääl. Tõenäoliselt

joonistuks selline kõver välja ka 2004. aasta talve teise poole kohta. Peale Peipsi äärde sõitvate kalameeste on jälgitav ka üldisem lätlaste arvu tõus 2006. aastal, kuigi kasv on olnud pea kogu aasta vältel, on see siiski suurim suvekuudel. Aastate 2004 ja 2005 suvedel on turistide kasv olnud minimaalne. Läti turistide arv on 2006. aastal on kasvanud võrreldes aastaga 2005 nii Eestis kui Tartumaal pea samas proportsioonis, vastavalt 23% ja 22%.

Kui Venemaa puhul on turistide hulga aastases dünaamikas täheldatav mõningane aastasisene varieeruvus kahe väikse maksimumiga talvel (detsember-jaanuar) ja suvel (juuli-august), siis leedulaste juures seda täheldada ei saa. Küll aga on nii vene kui ka leedu turistide külastused hüppeliselt kasvanud 2006. aasta suvel, leedulastel maist juulini, venelastel juulist augustini. Ühe seletusena võib siin ilmselt välja tuua juulis toimunud üliõpilaste laulu- ja tantsupeo Gaudeamuse (väike kasv ilmneb ka lätlastel). Võrreldes 2005. aastaga on Venemaa turistide arv 2006. aastal kasvanud 34,9% (Eestis 36,3%). Leedu külastajate hulk kasvas 20,4% (Eestis 7,8%).

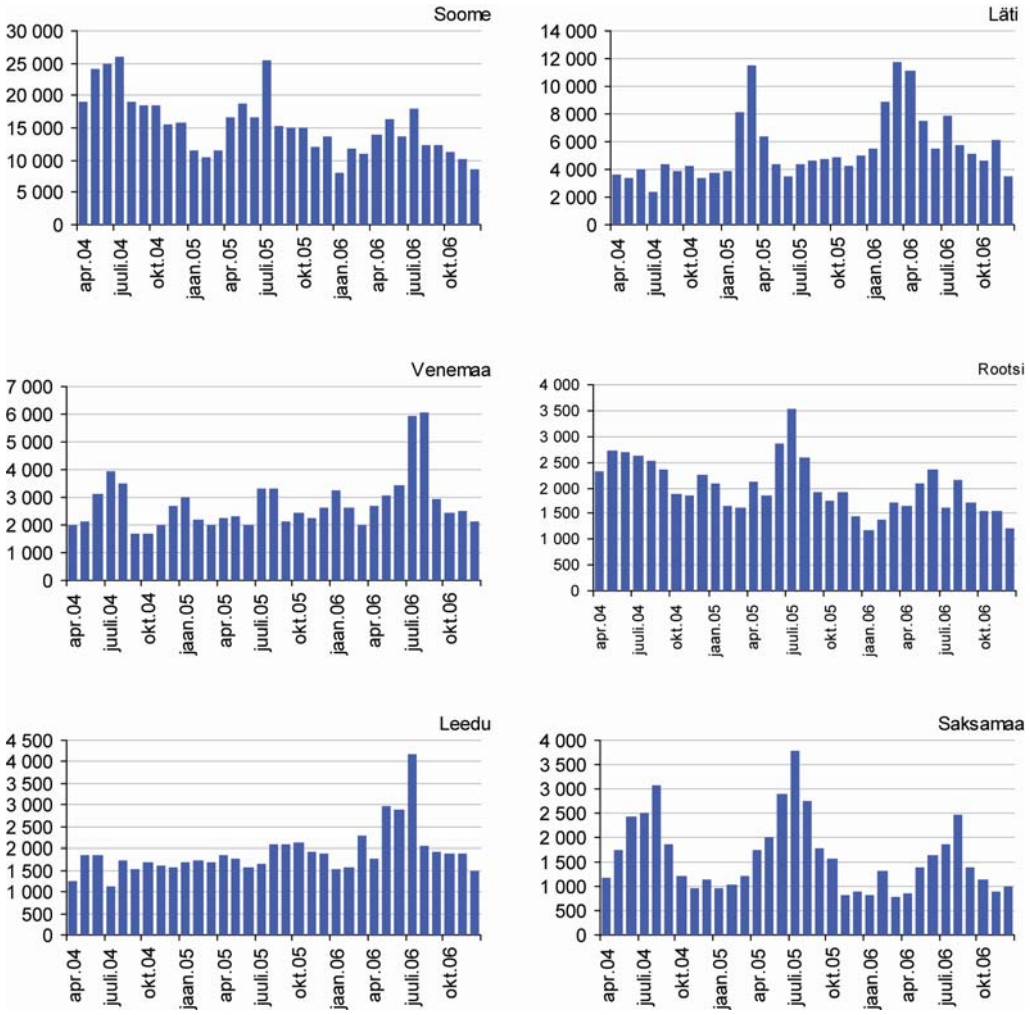

Joonis 16. Kõnetoimingute dünaamika Tartumaal uuritaval perioodil riikide lõikes.

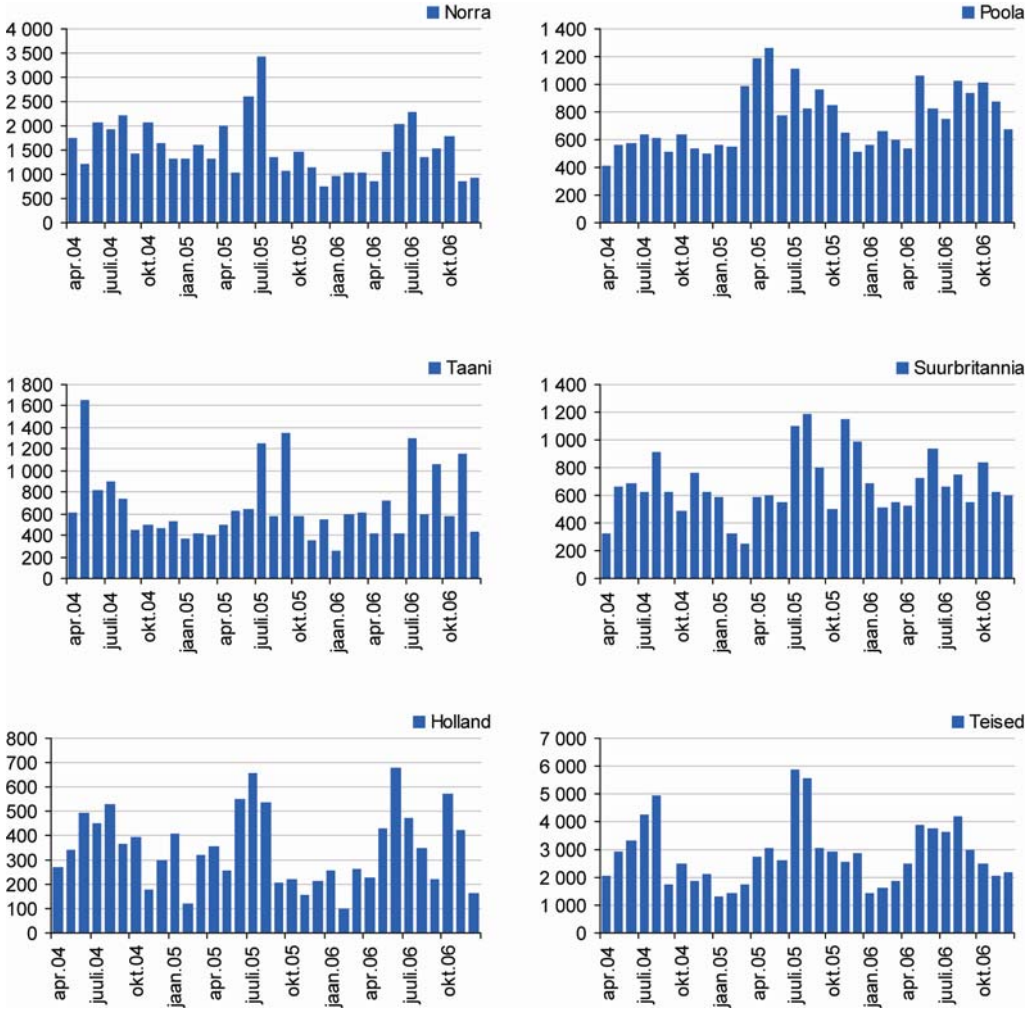

Joonis 17 (järg). Kõnetoimingute dünaamika Tartumaal uuritaval perioodil riikide lõikes.

Ühe selgema sesoonse külastusdünaamikaga on saksa päritolu turistid. Nende arv hakkab igal aastal alates aprillist tõusma, jõudes maksimumini 2004. ja 2006. aastal augustis, 2005. aastal juulis. Sügiskuudel turistide hulk taas langeb ning miinimum on talvel. Samas on võrreldes 2005. aastaga sakslaste külastuste arv 2006. aastal langenud 27% (Eestis -14,3%). Languse on põhjustanud eelkõige suviste turistide vähenemine.

Suurbritannia, Poola, Taani ja Norra turistide käitumisdünaamikas Tartu maakonnas ei ole väga selgete mustritega. Kui 2005. aastal Suurbritanniast ja Poolast pärit külastajate hulk kasvas, siis 2006. aastal leidis taas aset langus, vastavalt 6% ja 7%. Eestis on need trendid olnud vastassuunalised brittide arv langes 10,5% ja poolakate arv kasvas 10,8%.

Lisaks lätlaste, leedulaste ja venelaste hulga kasvule suurenes 2006. aastal ka Taanist pärit turistide arv. Kui Eestis vähenes taanlaste arv 5,4%, siis Tartumaal oli kasv 7,8%. Vastupidine tendents ilmneb norrakate puhul: Eestis tõusis Norra turistide külastatavus 2006. aastal 21%, Tartumaal aga vähenes 14,4% võrra. Siin tasub tähelepanu juhtida asjaolule, et suurte protsentuaalsete muutuste taga võivad olla absoluutarvuliselt väikesed ja juhuslikuma iseloomuga kõikumised, mis ei pruugi osutada püsivamale trendile.

Turistide arv Valgamaal

Uurimisperioodil 1. aprill 2004 – 31. detsember 2006 külastasid Valgamaad 61 erineva riigi turistid. Kokku viibis maakonnas 330 000 välisturisti. Joonis 11 on esitatud Valgamaad külastanud turistide päritolumaade arv kuude lõikes. Kuigi Valgamaa on kolmest uuritavast maakonnast selgelt kõige väiksema turistide arvuga, ei avaldu see sama suure allajäämisega päritoluriikide mitmekesisuse osas. Kui Eesti tervikuna ja ka Ida-Virumaa, vähem Tartumaa näitavad turistide päritolu mitmekesistumist 2006. aasta suvel, siis Valgamaal see nii selgelt ei avaldu. Valgamaal oli mitmekesisus kõige suurem 2005. aasta juulis (41 riiki); sellele ei jää palju alla ka 2004. aasta august ja detsember; samuti 2006. aasta suvi, kui suurem mitmekesisus kestab maist augustini. Kõnetoimingud aastate lõikes on esitatud Joonis 18.

Nagu eespool juba mainitud näitavad Valgamaad uuringuperioodi jooksul külastanud turistide hulga numbrid võrreldes teiste maakondade ja Eestiga teistsuguseid sesoonseid mustreid. Kui teiste puhul on üldiselt tegemist selge suvise maksimumi ja talvise miinimumiga, siis Valgamaad puudutavad numbrid näitavad, et turiste on rohkem suvel ja talvel ning vähem sügisel ning kevadel. Seejuures on suvine maksimum talvisest pisut suurem. Talvised maksimumid koonduvad jaanuarisse, suvised juulisse ja augustisse. Suviste maksimumide juures on näha ka, et turistide hulk tõuseb suve arenedes suhteliselt ühtlase tempoga. Suvehooaja lõpp on seevastu üsna järsk ning septembriks on turistide arv märgatavalt langenud. Talviste maksimumide põhjustajatena on eespool juba nimetatud Otepää talispordi võimaluste külgetõmmet. Uuringuperioodil külastas Valgamaad ühes kuus keskmiselt 9500 turisti.

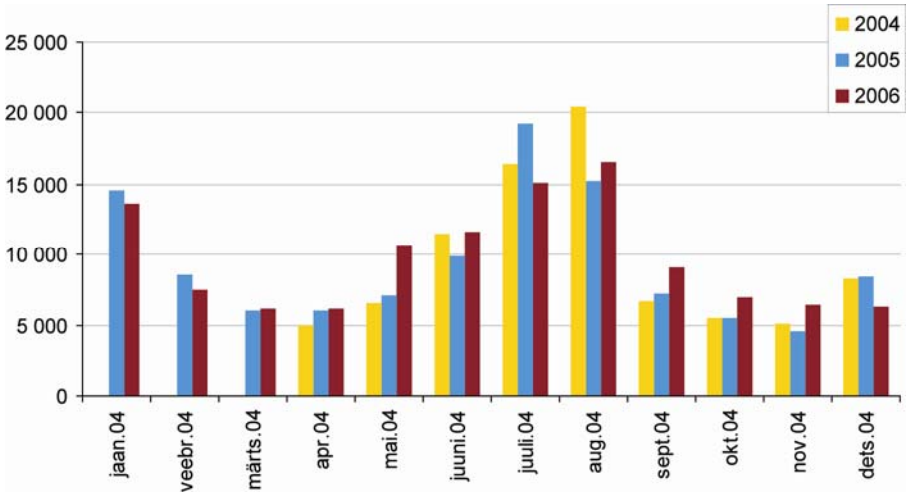

Joonis 18. Kõnetoimingute dünaamika aastate võrdluses Valga maakonnas.

Uurimisperioodil domineerisid Valgamaal soomlased 32,6% (Eestis 47,3%) ning lätlased 24,6% (Eestis 9,8%). Neile järgnesid suurema vahega: Venemaa 9,5% (Eestis 7,5%), Leedu 6,8% (Eestis 5,4%), Rootsi 5,2% (Eestis 5,9%) ja Saksamaa 4,8% (Eestis 3,6%) päritolu turistid. Valgamaa turistide profiil on Eesti keskmisest mõnevõrra erinev: Valgamaal on Eestiga võrreldes vähem soomlasi ja rohkem lätlasi ning venelasi.

Nii nagu eespool juba korduvalt mainitud on erinevatest riikidest pärit turistidel erinev külastusdünaamika (Joonis 9). Valgamaad külastanud turistide hulga ajaline dünaamika riikide lõikes on Joonis 20.

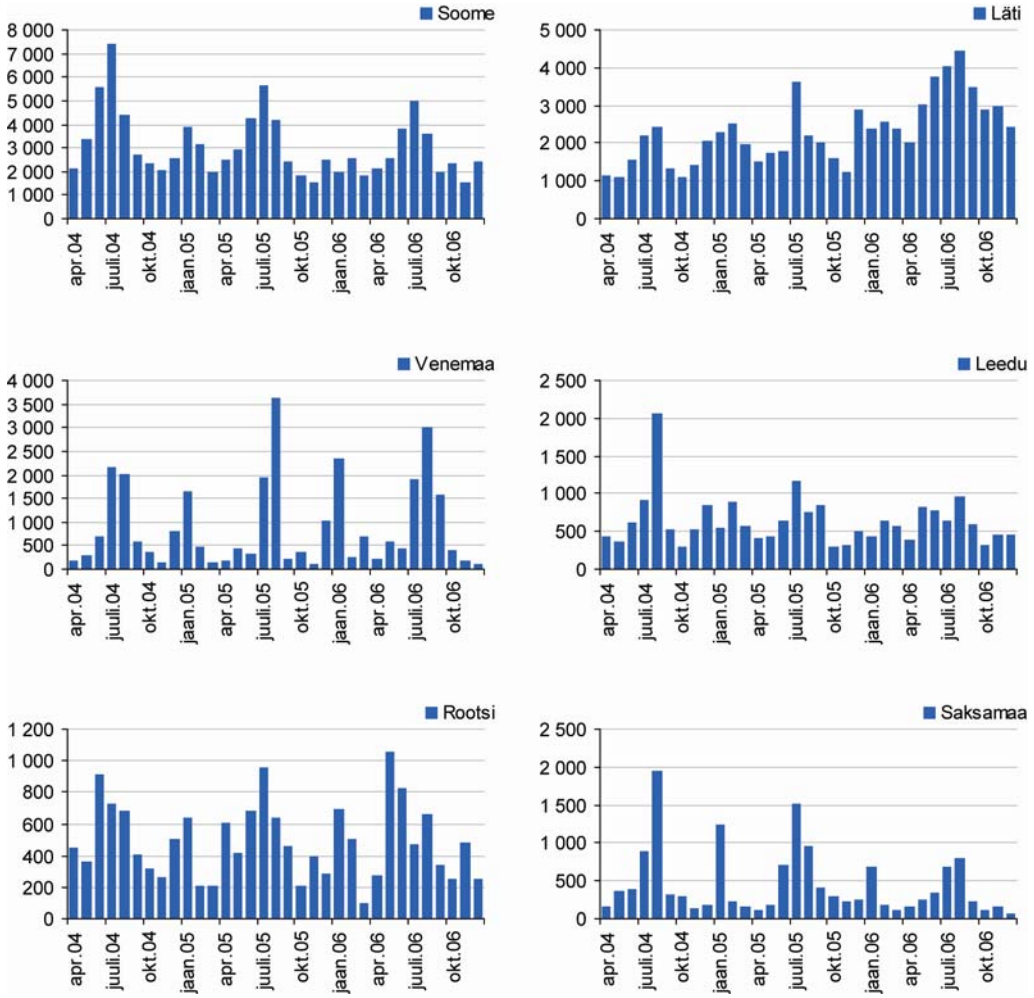

Joonis 19. Kõnetoimingute dünaamika Valgamaal uuritaval perioodil riikide lõikes.

Ka Valgamaad külastanud soome turistide hulga aastases käigus joonistub välja selge seaduspära. Külastatavus on suurem suvel: juunis, juulis, augustis ning väiksem sügisel ja talvel. Vaid 2005. aasta jaanuaris ja veebruaris on Valgamaal täheldatav väike Soomest pärit turistide arvu kasv. Uuritava perioodi lõikes järgib soomlaste arvu dünaamika mujalgi täheldatud tendentsi, mille kohaselt Soomest pärit turistide arv pidevalt kahaneb. Siingi toimub kahanemine eelkõige suviste turistide arvelt. Võrreldes 2005. aastaga on 2006. aastal Soome turistide arv Valgamaal vähenenud 13% (Eestis -11,9%).

Valgamaale saabuvate Läti turistide hulk on uurimisperioodil märgatavalt suurenenud. Nii käis siin 2006. aastal 30% rohkem turiste kui 2005. aastal. Tõus pole seejuures koondunud mingile kitsale ajavahemikule, vaid on jaotunud ühtlaselt kogu aasta lõikes. Nii nagu Tartumaal nii on ka Valgamaal jälgitav lätlaste hulga kaks aastast maksimumi (suvel ja talvel). Graafikult on näha suvepuhkuste lõpust tingitud kiiret turistide hulga langust igas septembris.

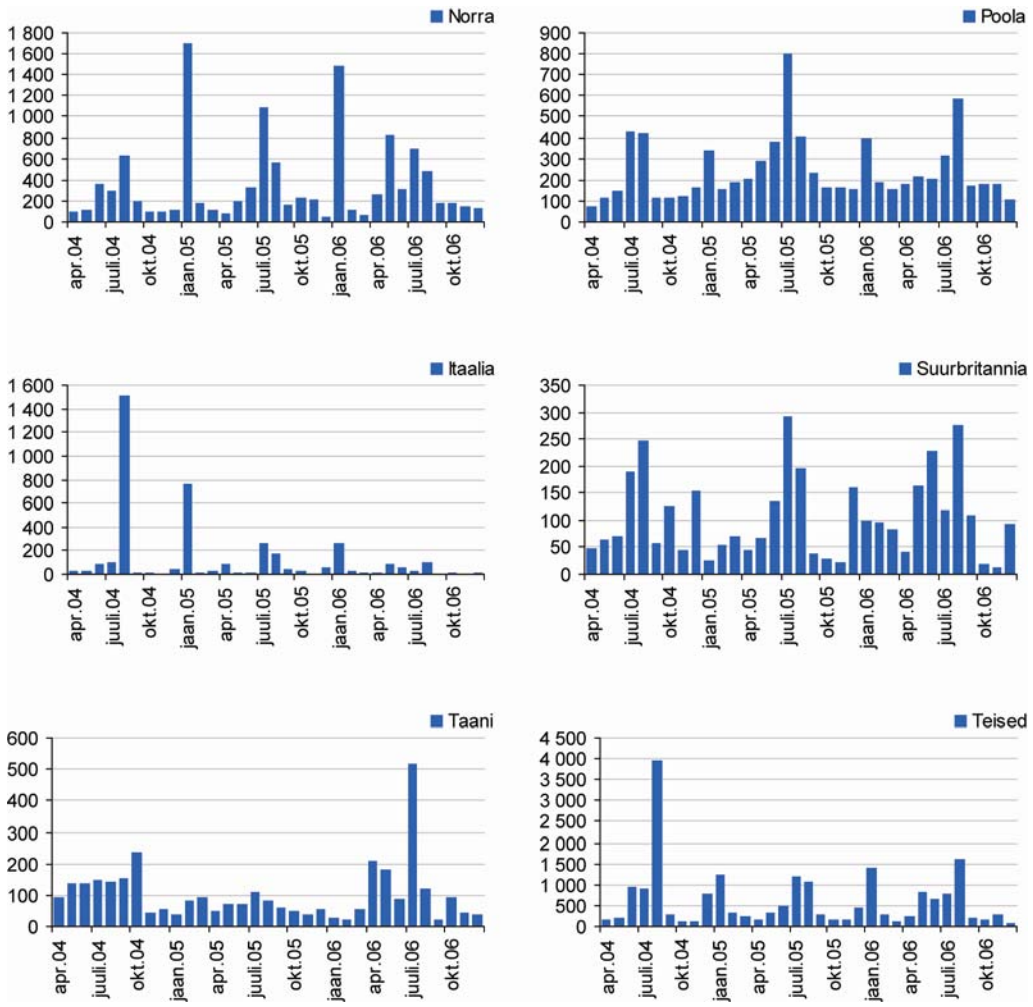

Joonis 20 (järg). Kõnetoimingute dünaamika Valgamaal uuritaval perioodil riikide lõikes.

Valgamaa turistidest võib välja tuua 3 riiki, mille turistide arv on aasta lõikes väga suure kõikumised. Need on Venemaa, Norra ja Itaalia, teatud mööndustega ka Saksamaa. Nagu Lätil nii on Venemaalgi turistide arvus kaks aastast maksimumi: suvel ja talvel, seejuures on suvine mõnevõrra suurem. Teistega sarnaselt näitab Norrast pärit külastajate arv kahte aastast maksimumi, seejuures on talvine suvisest oluliselt võimsam ja koondunud ühte kuusse – jaanuari. Itaalia püsib edetabelis vaid tänu 2004. aasta augusti kõrgele külastajate arvule. Järgnevalt on itaallaste hulk Valgamaal langenud, jõudes 2006. aastal püsivalt nulli lähedale. 2006. aastal on venelaste arv võrreldes aastaga 2005 suurenenud 23,1% võrra Eestis 36,3%). Valgamaal on peamiselt kasvanud külastuste arv jaanuaris ja septembris. Kui Eestis on norralaste arv kasvanud 21%, siis Valgamaal on nende hulk jäänud samale tasemele.

Leedu on Valgamaad külastavate turistide arvult riikide arvestuses 4. kohal, seejuures on leedulasi kõige rohkem selles piirkonnas olnud 2004. aasta augustis, järgneval perioodil on nende arv jäänud suhteliselt samale tasemele. Rootslaste Valgamaal käimise rütm on läbi uuritava perioodi olnud suhteliselt stabiilne. Suvistele

suurematele külastuste maksimumidele sekundeerivad väiksemad talvised. Brittide Valgamaal viibimine on seotud eelkõige suvekuudega, millele järgneb järsk langus septembris. Kahe aasta võrdlusena muutustest rääkimisel tasub olla väga ettevaatlik, kuna üksikud suured turistide arvu väljalöögid ei näita püsivaid trende.

Saksamaa ja Poola turistide külastusdünaamikad on üsna sarnased. Külastuste suvine maksimum on juulis-augustis, talvine jaanuaris. Mõlema riigi turistide arv on võrreldes 2005. aastaga vähenenud. Sakslastel kestab see trend isegi juba alates 2004. aasta suvest. Poolakate Valgamaa avastamise tipp jääb 2005. aastasse.

Sesoonsed ruumikasutuse mustrid vastavalt faktoranalüüsi tulemustele

Ruumikasutuse ajalise mustri ja selle piirkondliku sarnasuse/erinevuse uurimiseks on kasutatud faktoranalüüsi. Faktoranalüüsi rakendatakse eesmärgiga leida sarnaselt käituvaid tunnuseid (omavalitsusi) ning leida neid kõige paremini üldistavad uued abstraktsed tunnused (faktorid). Antud juhul püütakse faktoranalüüsi abil selgitada, millised on peamised sesoonse külastuse mustrid ning milliseid omavalitsusi need mustrid kirjeldavad. Sellist lähenemist on kasutatud ka varem kogu Eestit (lühemal ajaperioodil) hõlmava käsitluse lõikes (Ahas, et al., 2007). Faktoranalüüs on teostatud kõigi Eesti omavalitsuste kohta, kuid tulemusi on interpreteeritud vaid Ida-Virumaa, Tartumaa ja Valgamaa kohta. Ajalis-ruumiliste mustrite paremaks selgitamiseks ja kirjeldamiseks on analüüs läbi viidud ruumiliselt omavalitsuste ja ajaliselt kuupäevade täpsusega. Analüüsis võrreldakse omavalitsusi ainult ajalise rütmi alusel, turistide hulka ei arvestata.

Faktorite käik uurimisperioodi vältel on esitatud Joonis 21. Nende faktorite seostumist omavalitsustega iseloomustavad kartogrammid (Joonis 22, Joonis 23, Joonis 24) Nagu näha Joonis 21 kannavad selgeid perioodilisi komponente 1., 3. ja 6. faktor; teiste faktorite näol on tegemist juhuslikuma iseloomu ja marginaalsema tähendusega. Seda, kui suurt osa andmemaatriksist mingi faktor kirjeldab, näitab Tabel 6. Esimene faktor kirjeldab 23% andmestikust, kolmas faktor 3,6% ja kuues faktor 4,0%.

Analüüsil saadud uusi abstraktseid tunnuseid (faktoreid) võiks interpreteerida järgmiselt:

1. faktor, mille ajaline rütm on Eesti lõikes omavalitsusi kõige rohke iseloomustav, peegeldab selget suvise maksimumiga aastaajalist rütmi. Selle faktoriga seostub ka selgelt avalduv töö- ja puhkepäeva vaheldumine. Üksiksündmustest tõusevad selgemalt esile jaanipäevad, jõulud ning aastalõpupidustuste aeg.
3. faktor on eelkõige seotud töö- ja puhkepäevade rütmi erinevusega. Selle faktoriga seotud omavalitsusi külastatakse rohkem nädalalõppudel. Ka 3. faktor kannab teatud määral aastaajalist rütmi. See sesoonsus on aga 1. faktoriga võrreldes märksa nõrgem ja ka maksimumid ei lange mitte suvele vaid pigem talvele ja suve lõppu.
6. faktor kirjeldab kogu Eesti andmestikust vaid 4% ning on selles mastaabis juba suhteliselt marginaalse tähendusega. Samas on see faktor väga selge ajalise rütmi ja ruumilise jaotusega. Nagu näha on maksimumid seotud eelkõige talve teise poole nädalalõppudega. Uuritaval alal kirjeldab see faktor ilmselt Peipsi järve talvise kalapüügiga seotud piirkondi. Omavlitsustest on sellel faktoril kõige tugevam seos Vara ja Alajõe vallaga. 3. ja 6. faktor on oma iseloomult

sarnased ning ka 3. faktor viitab talvisele (nädalavahetuse-)turistide osakaalu suuremale tähtsusele.

Tabel 6. Faktorite omaväärtused.

Faktor	Omaväärtus	% koguvarieeruvusest	Kumulatiivne omaväärtus	Kumulatiivne protsent
1	49,1	23,0	49,1	23,0
2	11,1	5,2	60,2	28,1
3	7,6	3,6	67,8	31,7
4	4,9	2,3	72,8	34,0
5	4,4	2,1	77,2	36,1
6	4,0	1,9	81,2	38,0
7	3,7	1,7	85,0	39,7
8	3,0	1,4	88,0	41,1
9	2,8	1,3	90,8	42,4
10	2,5	1,1	93,3	43,6
11	2,3	1,1	95,6	44,7
12	2,2	1,0	97,8	45,7
13	2,2	1,0	100,0	46,7
14	2,1	1,0	102,1	47,7
15	2,1	1,0	104,2	48,7

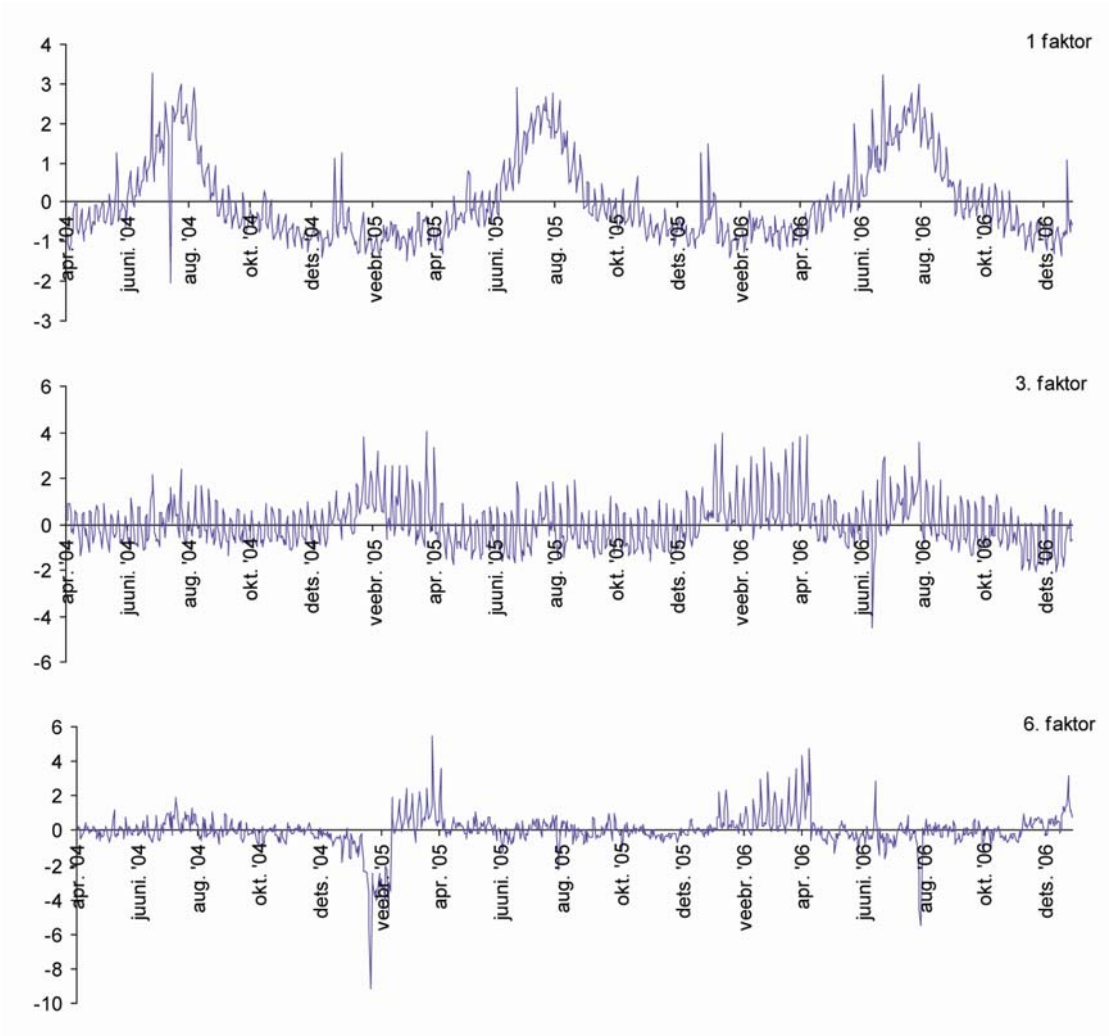

Joonis 21. Faktorskooride ajaline dünaamika.

Joonis 22–Joonis 24 esitatud kartogrammid näitavad, milliste omavalitsuste turistide hulga ajalist dünaamikat faktorid kirjeldavad. Kolme uuritava maakonna kartogrammidelt on näha, et valdavalt on omavalitsused kõige paremini kirjeldatud suviseid külastuspiirkondi iseloomustava faktori (1. faktor) poolt, st tähendab, et neis piirkondades on turiste kõige rohkem suvel ning kõige vähem talvel. Sellisteks omavalitsusteks on:

- Ida-Virumaal Avinurme, Iisaku, Illuka, Jõhvi, Lohusuu, Lüganuse, Maidla ja Vaivara vald ning Kohtla-Järve, Püssi ja Sillamäe linn;
- Tartumaal Haaslava, Kambja, Nõo, Puhja, Rannu, Rõngu, Tartu, Tähtvere, Võnnu ja Ülenurme vald ning Elva ja Tartu linn;
- Valgamaal Helme, Otepää, Palupera, Sangaste ja Tõlliste vald ning Valga linn.

Talviste kalapüügipiirkondadena (6. faktor) tõusevad esile Ida-Virumaal Alajõe ja Tartumaal Vara vald. Tartumaa talviste kalapüügipiirkondade naabrusse jäävad Alatskivi, Meeksi ja Piirissaare, kus domineerivad nädalavahetuse (raskusega talvel) turistid.

Kartogrammile rohelisega („Teised”) kantud omavalitsustes faktoranalüüsiga selgeid ajalisi rütme ei tuvastatud.

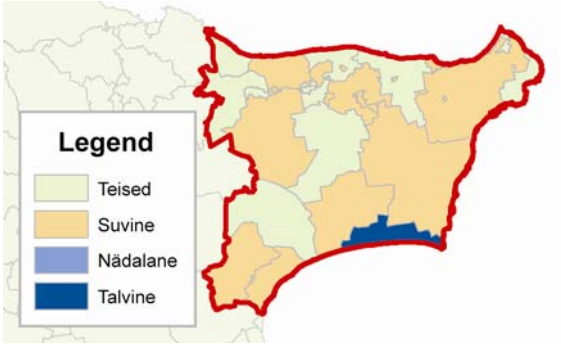

Joonis 22. Omavalitsuse ajalise rütmi iseloom vastavalt faktoranalüüsile.

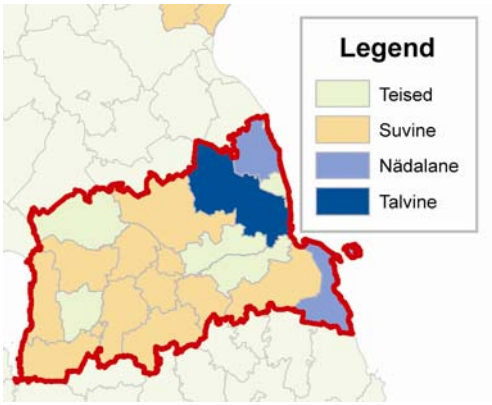

Joonis 23. Omavalitsuse ajalise rütmi iseloom vastavalt faktoranalüüsile.

Joonis 24. Omavalitsuse ajalise rütmi iseloom vastavalt faktoranalüüsile.

Turistide hulga muutus

Oluliseks aspektiks turistide analüüsil on uurida nende hulga muutust pikema aja vältel. Käeolevas peatükis võetakse lähema vaatluse alla 2005. ja 2006. aasta erinevused (2004. aasta on kõrvale jäetud, kuna andmebaas algab alles 2004. aasta aprillist). 2005. ja 2006. aastat võrreldakse omavahel, et selgitada, kas uuritavad maakonnad on muutunud turistide hulgas populaarsemaks või mitte. Analüüsitakse võimalikke erisusi erinevate päritoluriikide lõikes. Tulemusi võrreldakse Eesti üldise kontekstiga.

Nagu Tabel 7 näha, on turistide hulgas olnud mitmeid märkimisväärseid muutusi. Kui summaarsena on turistide hulk Eestis jäänud samale tasemele (langus 0,6%), siis riike eraldi võttes selguvad märkimisväärsed muutused. Nii on soomlaste arv kahe aasta võrdluses langenud *ca* 12%. Samas kompenseerib seda langust tugev lätlaste ja venelaste hulga tõus, vastavalt 30,5 ja 36,3 protsenti. Märgatavalt on tõusnud ka Leedu, Norra ja Poola päritolu turistide arv.

Ida-Virumaad külastanud turistide hulk on 2006. aastal tugevalt langenud (*ca* 15%). Seejuures on soomlaste langus olnud suhteliselt väiksem kui kogu Eestis. Tähtsamatest külastajatest on suurema languse läbi teinud veel Leedust ja Norrast pärit turistide hulk. Suurenenud on Lätist ja Suurbritanniast pärit turistide hulk, vastavalt 8,1 ja 29,4 protsenti.

Nii nagu Ida-Virumaal, nii on 2005. ja 2006. aasta võrdluses vähenenud ka Tartumaa turistide hulk. Samas on langus olnud väike, jäädes -4,6% tasemele. Ka Tartumaa puhul (nagu Eestis üldiselt) paistab silma nn vana Euroopa maadest pärit turistide hulga langus. Külastajate hulgalt on kõige suurema vähenemise läbi teinud Soome (18%), suhtarvult on tugevad langejad ka Rootsi, Norra ja Saksamaa. Üldist langust on aidanud leevendada Läti, Vene ja Leedu turistide märgatavalt kasvanud külastuste arv.

Valgamaa on külastuste arvult uuritavate maakondade seas kõige viimane, kuid turistide arvu muutuselt on ta aga ainuke, kus saab jälgida turistide hulga suurenemist. Samas on soomlastest külastajate hulk langenud ka Valgamaal. Suhtarvult on aga suurima languse läbi teinud saksa turistid (-39%), kellele järgnevad poolakad (-17%). Kasvamise poolel annab tooni Läti, kust pärit turistide hulk on suurenenud 46%.

Kasvu näitab ka Venemaa (23%). Kuigi ka ülejäänud riikide seas on tugeva suhtelise kasvu läbi teinud riike (nt Taani), siis absoluutarvudelt on need numbrid endiselt väikesed ja väga olulist kaalu ei oma.

Tabel 7. Turistide hulga muutus 2005. ja 2006. aasta võrdlusena.

	Eesti		Ida-Viru		Tartu		Valga	
Riik	**%**	**Arv**	**%**	**Arv**	**%**	**Arv**	**%**	**Arv**
Kokku	-0,6	-55 000	-14,8	-56 000	-4,6	-20 000	5,8	6 000
Soome	-11,9	-485 000	-5,5	-5 000	-18,1	-33 000	-13,0	-5 000
Läti	30,5	248 000	8,1	2 000	28,1	18 000	45,7	12 000
Venemaa	36,3	222 000	-5,4	-6 000	34,9	10 000	23,1	2 000
Rootsi	-8,6	-46 000	-22,4	-3 000	-19,3	-5 000	4,3	250
Leedu	7,8	37 000	-43,4	-17 000	20,4	4 000	-3,4	-250
Norra	21,0	86 000	-54,6	-14 000	-14,4	-3 000	0,0	0
Saksamaa	-14,3	-47 000	-15,1	-2 000	-27,2	-6 000	-39,0	-2 000
Suurbritannia	-10,5	-30 000	29,4	1 000	-6,0	-1 000	23,6	270
Poola	10,8	23 000	-40,3	-7 000	-7,1	-1 000	-17,0	-1 000
Taani	-5,4	-7 000	-51,9	-3 000	7,8	1 000	82,4	1 000
Teised	-5,7	-55 000	-6,9	-2000	21,2	-6 000	-407,2	-1 000

Välja toodud 10 riiki võib jagada külastatavuse kasvu või languse tendentsi põhjal kahte gruppi. Mobiilpositsioneerimise teel saadud andmeanalüüsi tulemused langevad kokku EAS-i uuringu “Eesti ja maailma turism 2006” tulemustega. Soome turistide arv hakkas vähenema 2005. aastal, teistest suurema osatähtsusega riikidest pärit külastajate arvu kasv aga jätkus. 2006.aastal on turistide arv paljudest eelpool mainitud välisriikidest samuti hakanud vähenema (Rootsi, Taani, Saksamaa ja Suurbritannia) ning samal ajal jätkub ka Soome külastajate arvu vähenemine, lisaks märgitase EAS-i uuringus ka Itaaliast, Prantsusmaalt ja Hispaaniast saabunud turistide hulga vähenemist.

Põhjuseks võib olla üldine huvi vähenemine Ida-Euroopa vastu. EAS-i andmeil mõjutas 2004. ja 2005. aastal külastatavuse kasvu oluliselt uute transpordiühenduste ja soodsa hinnaga lennuühenduste lisandumine. 2006. aastal on Eesti konkurentsipositsioon transpordiühenduste osas lähiriikidega võrreldes pigem halvenenud (Läti on avanud mitmeid soodsaid lennuliine Põhjamaadega). Huvi vähenemine Eesti vastu ilmneb ka Põhjamaades (eriti Soome, Rootsi), kus Eesti kui sihtkoha mainet on seostatud eelkõige odavate hindadega. Samuti võib olla üheks huvi langemise põhjuseks uute ja atraktiivsete ajaveetmisvõimaluste ja vaatamisväärsuste vähene lisandumine ning seetõttu teiste lähisihtkohtade (näiteks Läti ja Peterburi) eelistamine (EAS).

Saksamaalt pärit külastajajate hulka on 2006. aastal oluliselt mõjutanud jalgpalli MM, mistõttu tehti vähem reise või lükati need ajaliselt edasi, ning transpordiühendus Eestiga. 2006. aastal ei olnud enam käigus Tallinn-Rostocki liinilaev, mida kasutati nii Eestisse kui teistesse Balti riikidesse (Läti, Leedu) saabumiseks. Ka lennuliiklus Saksamaaga on märkimisväärselt vähenenud. Pärast easyJeti Tallinn-Berliini liini avamist (2004. aasta novembrist 2005. aasta oktoobrini) kasvas Saksamaa turistide arv kiiresti, 2005–2006 pole aga lende enam lisandunud (EAS).

Kõige enam on kasvanud Läti ja Venemaa külastajate hulk, veidi vähem Leedust ning Poolast pärit turistide arv, mille põhjuseks on peamiselt majandusliku olukorra paranemine ja elanike sissetulekute kasv. EAS andmeil on Läti külastatavuse kasvu tõenäoliselt mõjutanud ka laevaliikluse avamine Saaremaa ja Ventspilsi vahel. Norra turistide külastatavuse suurenemist seostatakse eelkõige spaaturismiga. Need EASi poolt välja toodud üldised trendid leiavad kinnitust ka käesolevas uurimuses.

Välisturistide Eestisse sisenemine

Uuringu selles peatükis üritatakse leida küsimust vastusele: kust kaudu saabusid uuritavatesse maakondadesse turistid. Metoodilise lahendusena on uuritud, millises Eesti piirkonnas tegi uuritavat maakonda külastanud turist kõige esimese kõnetoimingu. Ruumis on antud küsimusele lähenetud omavalituse täpsusega. Analüüs teostati kõigi kolme maakonna kohta eraldi. Kuigi täpseid arve me antud lähenemisega teade ei saa, on siiski võimalik proportsionaalselt hinnata ühe või teise saabumissuuna tähtsust.

Ida-Virumaal viibinud väliskülastajate Eestisse sisenemise piiripunktid

Ida-Virumaad külastanud turistide ligikaudsed saabumissuunad on esitatud Joonis 25. Kaardilt ja tabelist on näha, et enamus Ida-Virumaad väisanud välisturistidest saabub Eestisse Tallinna ning Narva kaudu. Pruunikad alad Tallinna (Viimsi vald) ja Narva linna (Vaivara, Illuka, Toila, Sonda, Jõhvi ja Alajõe vald ning Kohtla-Järve ja Sillamäe linn) ümbruses tähistavad kõnetoiminguid, mis on sooritatud teatud aja möödudes pärast Eestimaale jõudmist, kui turist on oma asukohta muutnud.

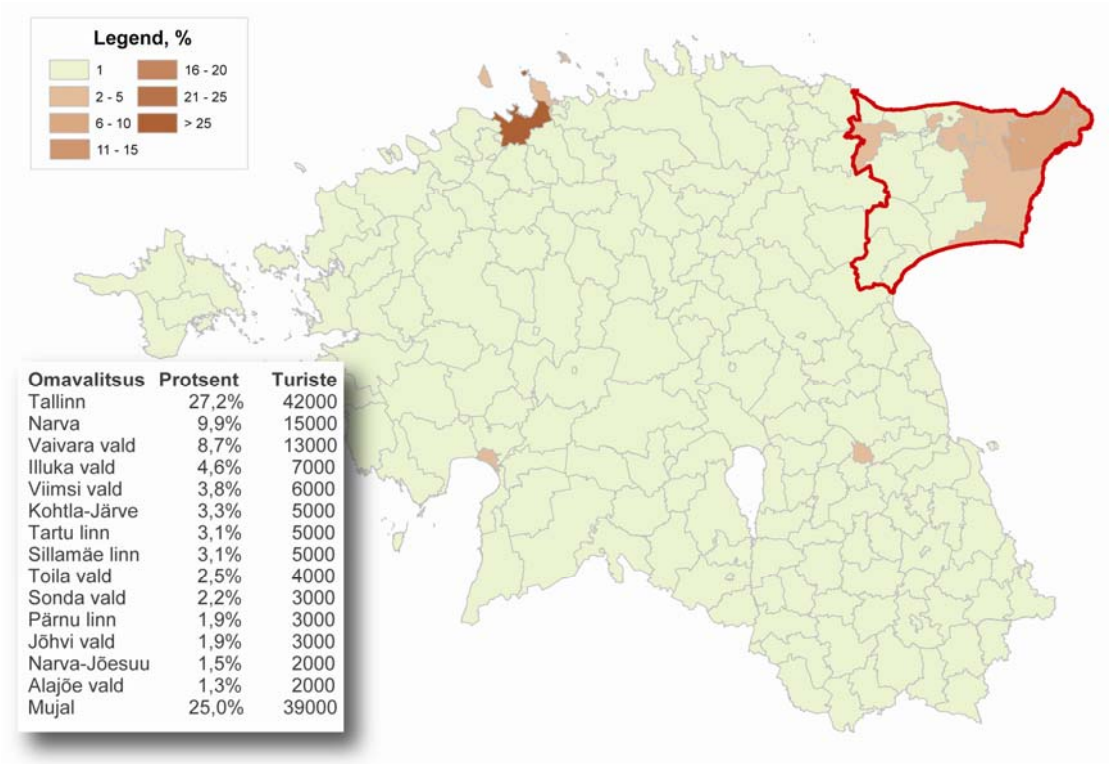

Omavalitsus	Protsent	Turiste
Tallinn	27,2%	42000
Narva	9,9%	15000
Vaivara vald	8,7%	13000
Illuka vald	4,6%	7000
Viimsi vald	3,8%	6000
Kohtla-Järve	3,3%	5000
Tartu linn	3,1%	5000
Sillamäe linn	3,1%	5000
Toila vald	2,5%	4000
Sonda vald	2,2%	3000
Pärnu linn	1,9%	3000
Jõhvi vald	1,9%	3000
Narva-Jõesuu	1,5%	2000
Alajõe vald	1,3%	2000
Mujal	25,0%	39000

Joonis 25. Ida-Virumaad uuritaval perioodil külastanud turistide esimese kõnetoimingu asukoht Eesti lõikes.

Ida-Virumaa külastajatest on oma esimese kõnetoimingu 39% teinud Ida-Virumaal, enamus neist on siia saabunud ilmselt Narva kaudu. 31% esimestest kõnetoimingutest sooritati Tallinnas (Tallinn + Viimsi), mis viitab samuti Eestisse sisenemise kohale. Tartu 3,1% ja Pärnu 1,9% viitavad ilmselt lõuna poolt saabujatele. Mujal Eestis (25% esimestest kõnetoimingutest) nii selgeid koondumisi välja ei joonistu.

Tartumaal viibinud väliskülastajate Eestisse sisenemise piiripunktid

Tartumaad külastavate välisturistide Eestisse saabumise piiripunktid ei ole nii selgelt määratletavad kui Ida-Viru maakonna puhul. Esimeste kõnetoimingute asukohad näitavad, et ligikaudu 31% Tartumaa välisturistidest saabub Eestisse Tallinna kaudu. Heledamad alad Tallinna ja Tartu maantee (Viimsi, Paide, Rae, Tartu ja Tähtvere vald) ümbruses sümboliseerivad kõnetoiminguid, mis on sooritatud teatud aja möödudes pärast Eestimaale jõudmist teel Lõuna-Eesti poole. Ka Paldiski sadama kaudu saabuvad väliskülastajad võivad esimese kõnetoimingu sooritada alles suuremas keskuses: näiteks Tallinnas või Pärnus. 35,9% Tartumaa külastajatest on teinud oma esimese kõnetoimingu juba olles jõudnud Tartumaale. Pärnu osaks langeb 2,2% ja Otepääle 1,2% esimestest kõnetoimingutest. Teine kolmandik (33%) esimestest kõnetoimingutest on toimunud mujal Eestis. Need võib lugeda nii Lõuna-Eesti suunalt (Valga, Ikla, Murati, Luhamaa, Holdre ja Lilli piiripunktid) tulevate turistide poolt sooritatuks, kui nende külastajate kõnetoiminguteks, kes on Eestisse sisenenud Paldiski, Narva või Tallinna kaudu, kiirelt edasi liikunud ning teinud kõnetoimingu jõudnuna esimesse sobivasse peatuspunkti või sihtkohta.

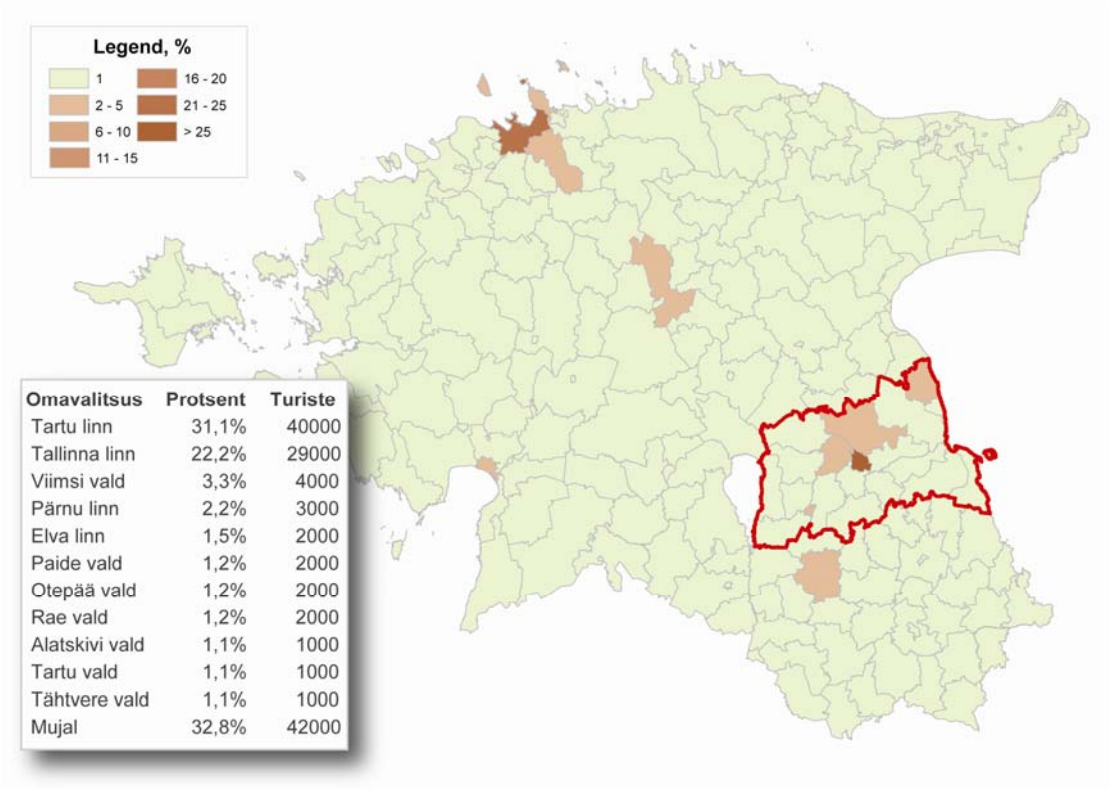

Omavalitsus	Protsent	Turiste
Tartu linn	31,1%	40000
Tallinna linn	22,2%	29000
Viimsi vald	3,3%	4000
Pärnu linn	2,2%	3000
Elva linn	1,5%	2000
Paide vald	1,2%	2000
Otepää vald	1,2%	2000
Rae vald	1,2%	2000
Alatskivi vald	1,1%	1000
Tartu vald	1,1%	1000
Tähtvere vald	1,1%	1000
Mujal	32,8%	42000

Joonis 26. Tartumaad uuritaval perioodil külastanud turistide esimese kõnetoimingu asukoht Eesti lõikes.

Valgamaal viibinud väliskülastajate Eestisse sisenemise piiripunktid

Valgamaa külastajate tehtud esimeste kõnetoimingute asukohad näitavad, et 20% välisturistidest saabub Eestisse Tallinna sadama, 2% Luhamaa, Murati piiripunktide ning 4% Ikla (Ikla ja Pärnu) piiripunkti kaudu. 6,5% esmastest kõnetoimingutes sooritati Tartus, mis viitab ilmselt nii Narva kui ka Tallinna kaudu saabunud turistidele. 35% esimestest kõnetoimingutest, on tehtud Valga maakonnas ning 32% mujal Eestis. Neid võib osalt lugeda nii Lõuna-Eesti suunalt (Valga, Ikla, Murati, Luhamaa, Holdre ja Lilli piiripunktid) tulevate turistide poolt sooritatuks, kui nende külastajate kõnetoiminguteks, kes on Eestisse sisenenud Narva, Paldiski või Tallinna kaudu, kiirelt edasi liikunud ning teinud kõnetoimingu jõudnuna esimesse sobivasse peatuspunkti või sihtkohta.

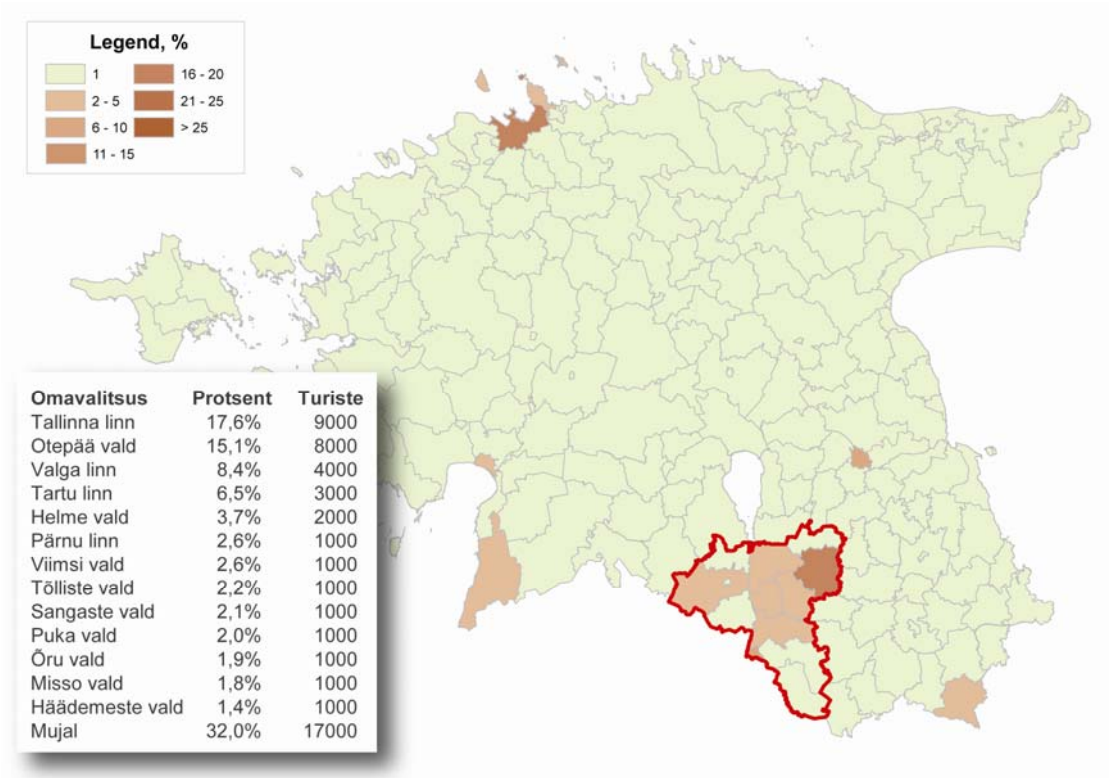

Omavalitsus	Protsent	Turiste
Tallinna linn	17,6%	9000
Otepää vald	15,1%	8000
Valga linn	8,4%	4000
Tartu linn	6,5%	3000
Helme vald	3,7%	2000
Pärnu linn	2,6%	1000
Viimsi vald	2,6%	1000
Tõlliste vald	2,2%	1000
Sangaste vald	2,1%	1000
Puka vald	2,0%	1000
Öru vald	1,9%	1000
Misso vald	1,8%	1000
Häädemeste vald	1,4%	1000
Mujal	32,0%	17000

Joonis 27. Valgamaad uuritaval perioodil külastanud turistide esimese kõnetoimingu asukoht Eesti lõikes.

Turistide kogunemiskohad öö ja päeva võrdluses

Järgnevas peatükis püütakse hinnata kuidas jagunevad turistide koondumiskohad ööpäevase rütmi alusel, st selgitatakse võimalikke päevaste, öiste ja segarütmiga tegevuste kohti.

Ööpäevase rütmi hindamiseks vaadeldi kõnetoimingute jaotust ööpäeva lõikes omavalitsuste kaupa. Kõnetoimingute ööpäevases jaotuses on selge ööpäevane rütm – öösel on kõnetoiminguid vähem ja päeval on rohkem. Selle peamiseks triviaalseks põhjuseks on inimeste bioloogiline kell, mis sunnib öösiti magama. Antud andmestiku

juures tuleb arvestada, et kõnetoimingute vähenemine mingis piirkonnas ei tähenda mitte turistide ärasõitu vaid pigem öist und. Jagades ööpäeva kaheks: päevaseks (9:00–21:00) ja öiseks ajaks (21:00–9:00), selgub, et päeval sooritatakse keskmiselt 75,8% kõnetoimingutest ning öösel vastavalt 24,2%.

Kõnetoimingute öö ja päeva vaheline jagunemine on erinevates piirkondades erinev. Uuritavate maakondade keskmine päevane kõnetoimingute osakaal on üsna sarnane Eesti keskmisega (Ida-Virumaa: 75,2%; Tartumaa 77,0%; Valgamaa 75,9%). Kui aga vaadata ööpäevast rütmi omavalitsuste lõikes, tulevad esile suuremad erinevused.

Erinevuste väljatoomiseks jaotati omavalitsused vastavalt rütmi tüübile nelja klassi: päevane, pigem päevane, pigem öine, öine. Klassi „päevane" loeti kuuluvaks kõik need omavalitsused, mille päevaste kõnede osakaal oli Eesti keskmisest Eesti standardhälbe[1] võrra suurem; klassi „öine" nimetati vastavalt omavalitsused, mille öiste kõnede osakaal ületas Eesti keskmist standardhälbe võrra. Klassi „pigem päevane/öine" moodustasid omavalitsused, mille päevaste kõnetoimingute osakaal oli Eesti keskmisega võrreldes suurem/väiksem. Klass „pigem päevane/öine" viitab asjaolule, et vastavas omavalitsuses puudub selge ööpäevase rütmi domineerimine. Tulemuste paremaks eristamiseks on siiski ka keskmisega väga sarnased klassid kasutusse võetud.

Väliskülastajate kõnetoimingute ööpäevase rütmi põhjal saab maakonnas eristada omavalitsusüksusi, kus aktiivne külastustegevus toimub rohkem päevasel ajal (päevaste kõnetoimingute osakaal on suurem Eesti keskmisest 75,8%) ning neid, kus käiakse pigem ööbimas (öiste kõnetoimingute osakaal on suurem Eesti keskmisest 24,2%).

Öise ja päevase rütmi võrdlus Ida-Virumaal

Ida-Virumaa päevaste kõnetoimingute keskmine osakaal on üsna sarnane Eesti keskmisega. Ida-Viru maakonnas sooritatakse päeval (9:00–21:00) keskmiselt 75,2% ja öösel (21:00–9:00) 24,8% kõnedest, Eestis on vastavad näitajad 75,8% ja 24,2%.

Ida-Virumaal tehakse öösiti standardhälbe võrra rohkem kõnesid Maidla ja Tudulinna vallas ning Narva-Jõesuu linnas. See lubab arvata, et need omavalitsused on oma iseloomult öise peatumise kohad.

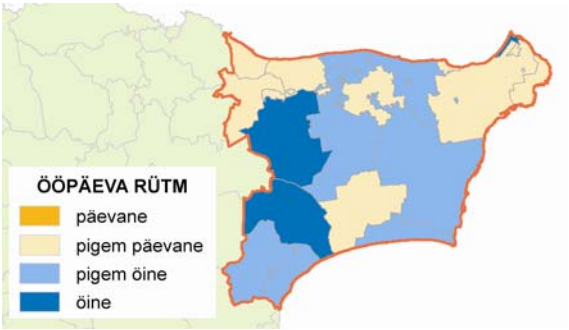

Joonis 28. Ida-Virumaa turistide ruumikasutuse ööpäevased rütmid.

[1] Standardhälve kõige lihtsamas tähenduses on *keskmine erinevus keskmisest*.

Selget päevase rütmiga omavalitsust Ida-Virumaal selle meetodi järgi ei ole. Pigem päevane külastatavus ilmneb linnades ning Vaivara, Iisaku, Jõhvi, Sonda, Aseri ja Lüganuse vallas. Pigem öised on Alajõe, Avinurme, Illuka, Jõhvi, Kohtla, Lohusuu ja Mäetaguse vald ning Kohtla-Järve linn.

Öise ja päevase rütmi võrdlus Tartumaal

Tartumaa keskmine päevane kõnetoimingute osakaal on üsna sarnane Eesti keskmisega. Tartu maakonnas sooritatakse päeval (9:00–21:00) keskmiselt 77,0% ja öösel (21:00–9:00) 23,0% kõnedest, Eestis on vastavad näitajad 75,8% ja 24,2%.

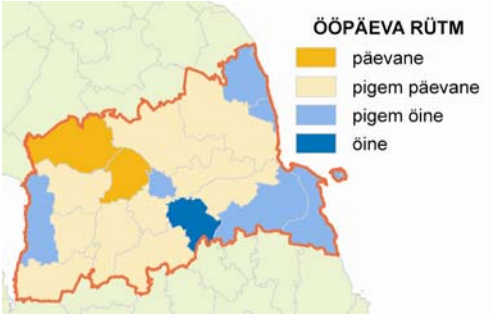

Joonis 29. Tartumaa turistide ruumikasutuse ööpäevased rütmid.

Tartumaal tehakse öösiti suhteliselt kõige rohkem kõnesid Haaslava vallas. Selgelt päevase rütmiga on Tallinn-Tartu maanteele jäävad vallad (Tähtvere, Laeva). Pigem öise rütmiga on suuremate veekogude Võrtsjärve ning Peipsi äärsed omavalitsused (Rannu, Alatskivi, Peipsiääre, Piirissaare, Võnnu ja Meeksi vald ning Kallaste linn) ning Tartu linn. Pigem päevases kasutuses on Kambja, Konguta, Luunja, Mäksa, Nõo, Puhja, Rõngu, Tartu, Vara ja Ülenurme vald ning Elva linn.

Öise ja päevase rütmi võrdlus Valgamaal

Valgamaa keskmine päevane kõnetoimingute osakaal sarnaneb Eesti keskmisega. Valga maakonnas sooritatakse päeval (9:00–21:00) keskmiselt 75,9% ja öösel (21:00–9:00) 24,1% kõnedest, Eestis on vastavad näitajad 75,8% ja 24,2%.

Joonis 30. Valgamaa turistide ruumikasutuse ööpäevased rütmid.

Valgamaal tehakse öösiti proportsionaalselt kõige enam kõnesid ja on seeläbi ka nn öise rütmiga Palupera ja Karula vald. Selge päevase rütmiga on Hummuli vald. See on tingitud valla asendist piiriäärse transiitliikluse piirkonnas. Pigem öise kasutusega on Taheva ja Otepää vald. Pigem päevase rütmiga on Helme, Puka, Põdrala, Sangaste, Tõlliste ja Õru vald ning Tõrva ja Valga linn.

Maakonnas viibimise kestus

Nii nagu on iga turismist kasu saaja üritab enda juurde meelitada võimalikult suurt turistide hulka, samamoodi üritatakse ka turisti võimalikult kaua enda juures hoida. Sellest tulenevalt on oluline hinnata, kui kaua mingis piirkonnas turistid peatuvad.

Mingis kohas viibimise kestusena käsitletakse käesolevas uurimuses ajavahemikku, mis jääb ühe ja sama turisti esimese ja viimase kõnetoimingu vahele. Küsimust käsitletakse omavalitsuste täpsusega. 1 kõnetoimingu sooritaja puhul arvestatakse uuritavas kohas viibimise ajaks 1 päev. Piirkonnas viibimist on uuritud erinevate ajavahemikke kohta: 1 päev, 2 päeva, 3–7 päeva, 8–14 päeva, 15–30 päeva ja üle 30 päeva. Korduvaid külastusi pole käesolevas uurimuses eraldi analüüsitud, st pole vaadeldud, kas turist on vahepeal külastanud mõnda teist piirkonda ning siis naasnud varem külastatud kohta tagasi. Sellest lähtuvalt tuleb arvestada mõningase hinnangute nihkega.

Tabel 8 on esitatud omavalitsustes viibitud aja osakaal kõikide vastavat piirkonda külastanud turistidest. 77,2% turistidest peatub ühes omavalitsuses vaid 1 päeval. Kaheks päevaks jääb ühte ja samasse omavalitsusse *ca* 5% turistidest, sama palju turiste veedab ühes omavalitsuses 3–7 päeva. Üle 30 päeva ühes ja samas kohas viibinuid on *ca* 10%; nende inimeste puhul on arvata, et nad elavad piirkonnas või külastavad vastavat omavalitsust väga sageli. Kõik kolm uuritavat maakonda on Eesti üldise tasemega suhteliselt sarnased.

Tabel 8. Piirkonnas viibimise aja osakaal kõigist viibimistest.

Kestus	Eesti	Ida-Viru	Tartu	Valga
1 päev	77,2	76,4	75,1	78,9
2 päeva	5,3	5,5	5,1	5,4
3–7 päeva	5,1	6,0	4,4	5,3
8–14 päeva	1,2	1,7	1,5	1,0
15–30 päeva	1,3	1,6	1,9	1,2
üle 30 päeva	9,9	8,8	12,1	8,1

Ida-Virumaal viibimise kestus

Turistide külastustegevuse kestuse jaotus Ida-Viru maakonnas on sarnane uuritavate vahemikega Eestis ja teistes uuringus osalenud maakondades (Tabel 8). Kui maakondade tasemel on omavalitsuses viibimise kestus sarnane, siis omavalitsuste lõikes ilmnevad mitmed erinevused (Joonis 31).

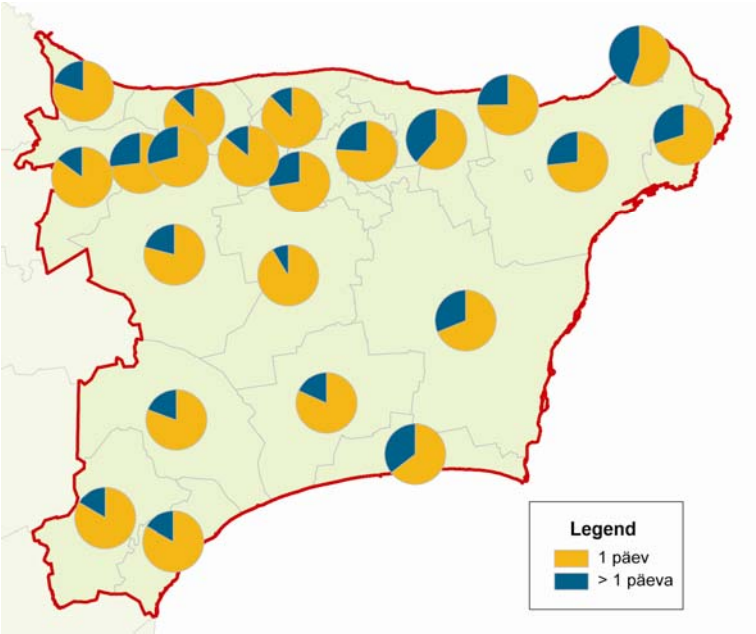

Joonis 31. Ida-Virumaal peatumise kestus ühe- ja mitmepäevaste külastajate võrdlusena.

Joonisel esitatud kartogrammil on eristatud ühe- ja mitmepäevaste külastuste osakaalud. Kõikides omavalitsustes domineerivad ühepäeva külastused. Maakonna keskmine ühepäevaste külastuste osakaal on 76,4%. Suurim ühepäevaste külastuste osakaal on Mäetaguse (90%), Kohtla (87,6) ja Lüganuse (86,7%) vallas. Mitmepäevaste külastuste osas juhivad Narva-Jõesuu (55,4%), Toila (61,3%) ning Alajõe (64,4%).

Tartumaal viibimise kestus

Nagu Ida-Virumaa puhul nii on ka Tartumaal külastuste kestuse dünaamika omavalitsuste lõikes märgatava varieeruvusega. Tartumaal viibimise kestuse jaotus on esitatud Tabel 8.

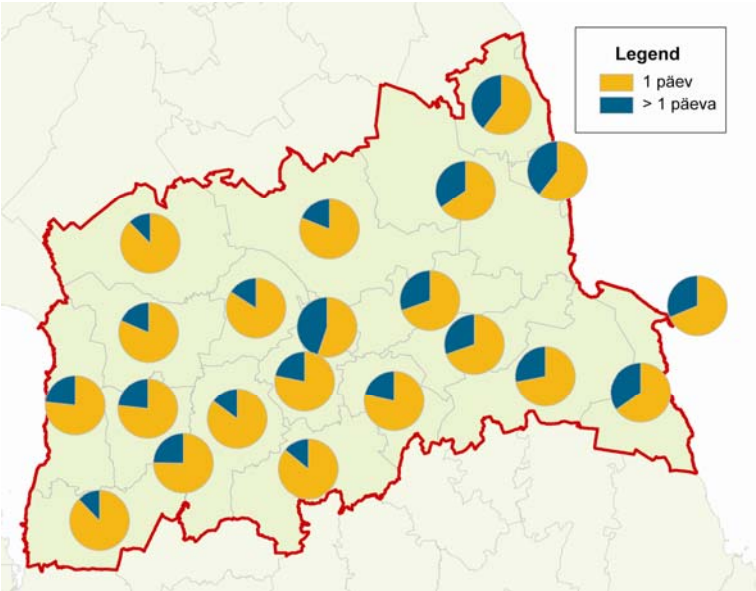

Joonis 32. Tartumaal peatumise kestus ühe- ja mitmepäevaste külastajate võrdlusena.

Kõigist Tartumaal käimistest moodustavad ligikaudu 75% ühepäevakülastused, 2-päevaseid külastusi on 5,1% jne. Maakonna keskmine ühepäevaste külastuste osakaal on 75,1%. 1-päevaste külastuste osakaal on kõige suurem Rõngu (86,7%), Laeva (86,5%), Kambja (84,5%) ja Nõo (84,4%). Mitmepäevaste külastuste osas on esikohal Tartu linn (5,2%), Alatskivi (60,4%), Meeksi (65,3%) ja Vara (65,3%) (Joonis 32).

Valgamaal viibimise kestus

Ka Valgamaal ei erine maakonna tasemel külastuste kestused Eesti ja uuritavate maakondade kestustest. Valgamaal viibimised jagunevad protsentuaalselt järgmiselt: 1-päevased külastused 78,9%, 2-päevased 5,4%, 3-7 päeva 5,3%, 8-14 päeva 1,0%, 15-30 päeva 1,8% ja üle 30 päeva kestvad külastused 8,1% (Tabel 8).

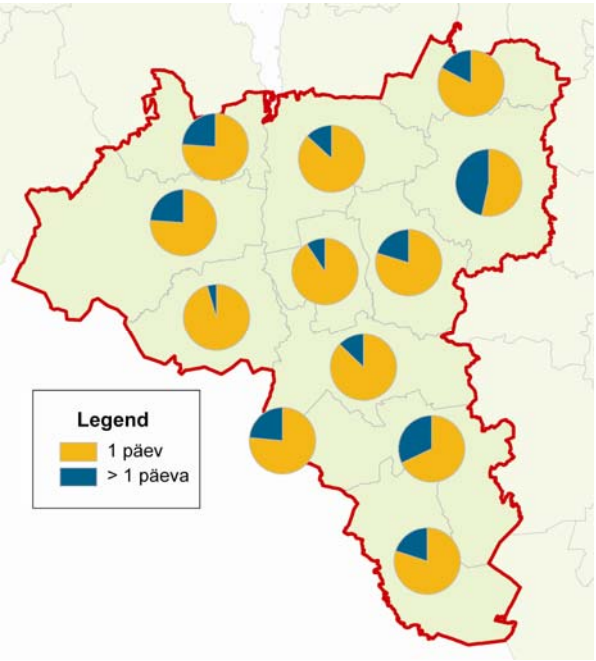

Joonis 33. Valgamaal peatumise kestus ühe- ja mitmepäevaste külastajate võrdlusena.

Joonis 33 näitab ühe- ja mitmepäevaste külastuste osakaalusid Valgamaal. Jällegi domineerivad kõigis omavalitsustes 1-päevased külastused. Keskmiselt on maakonnas 1-päevaste külastuste osakaal 78,9%. 1-päevaste külastuste osakaal on kõige suurem Hummulis (93,6%), Õrus (88,9%), Tõllistes (86,6%) ja Pukas (86,1%). Mitmepäevaste külastuste osas juhivad Otepää (52,9%), Karula (68,0%) ja Helme(75,5%).

Turistide hulk töö- ja puhkepäevade erinevusena Eestis

Joonis 35 on esitatud Eestit külastavate turistide keskmine päevane arv nädala lõikes erinevate päritoluriikide kaupa. Eestit külastavad turistid saab nädala lõikes jagada kahte gruppi:

- nädalalõpu enamusega puhkajate grupp, kuhu kuuluvad soomlased, venelased, norrakad ja britid;
- tööpäevade maksimumiga lätlased, leedukad, poolakad, rootslased, sakslased ja taanlased. Kuigi erinevused on väikesed on niisugune seaduspära üsna oluline turistide reisisihtide näitaja.

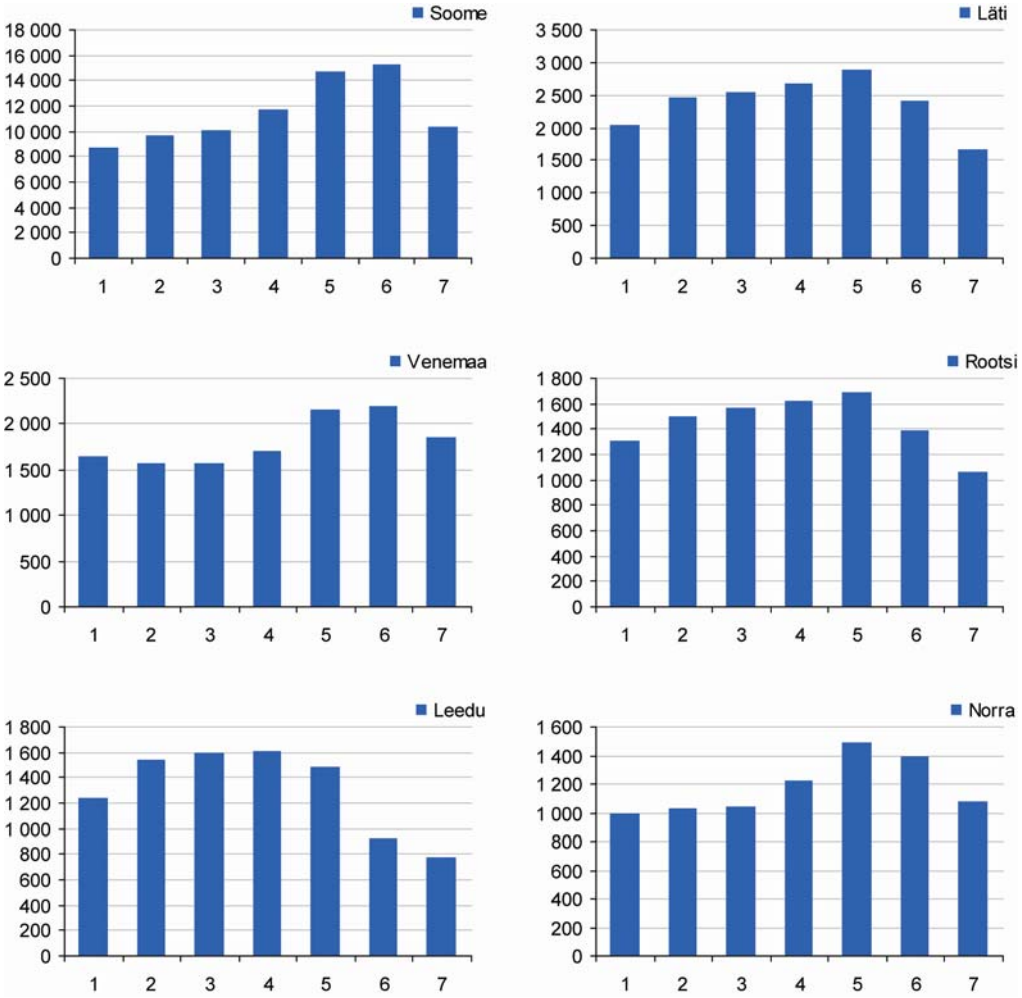

Joonis 34. Turistide keskmine päevane jaotus nädalapäevade lõikes Eestis.

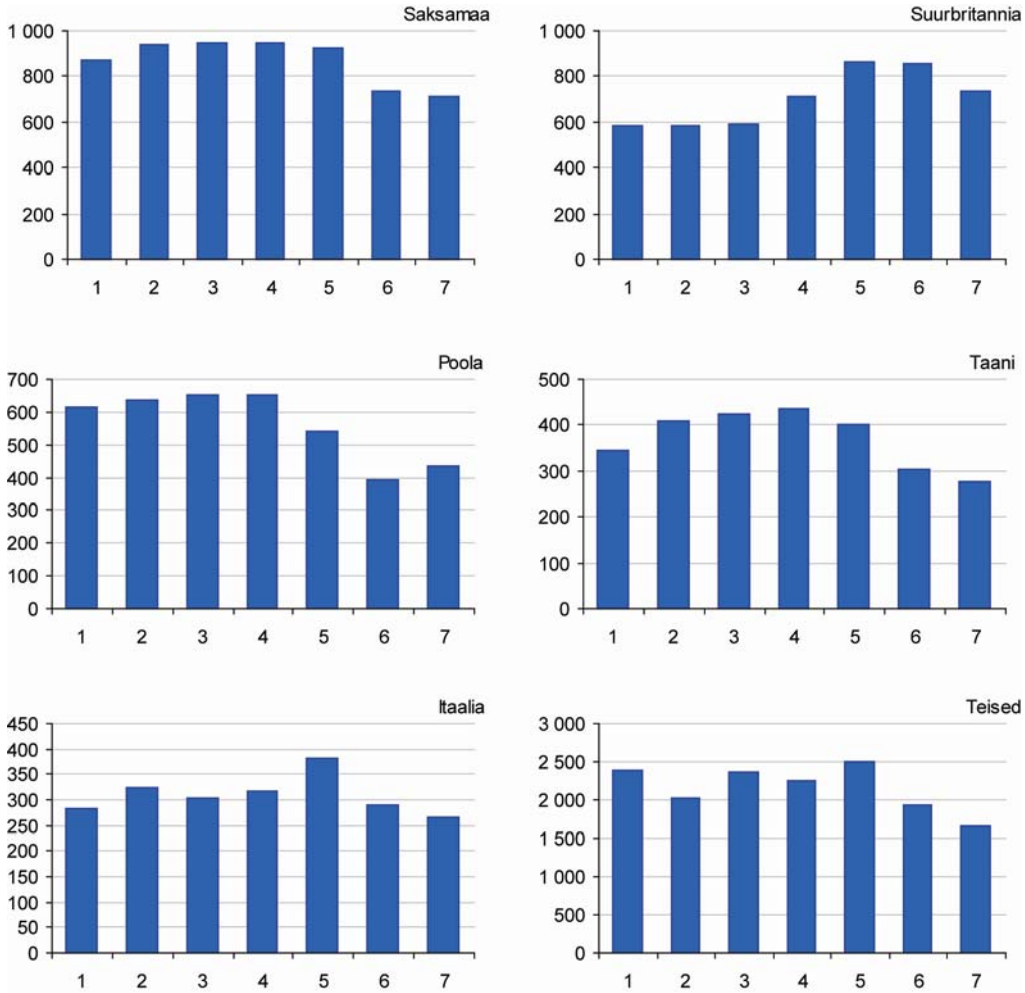

Joonis 35 (järg). Turistide keskmine päevane jaotus nädalapäevade lõikes Eestis.

Turistide hulk töö- ja puhkepäevade erinevusena Ida-Virumaal

Joonis 37 on esitatud Ida-Virumaad külastavate turistide keskmine päevane arv nädala lõikes erinevate päritoluriikide kaupa. Ka Ida-Virumaad külastanud turistid on nädala lõikes jagatud kahte gruppi:

- Nädalalõpu enamusega puhkajate rühma kuuluvad venelased;
- tööpäevade maksimumiga gruppi kõikide teiste edetabeli esimesse otsa kuuluvate riikide esindajad: Soome, Läti, Leedu, Poola, Rootsi, Norra, Taani, Saksamaa ja Suurbritannia.

Eestis ilmnevate seaduspärasustega võrreldes on Ida-Virumaa külastusmuster erinev: puhkepäevaturistide päritolumaade arv on maakonnas väiksem. Eesti ulatuses moodustavad nädalalõpul maksimumi ka soomlased, norrakad ja britid.

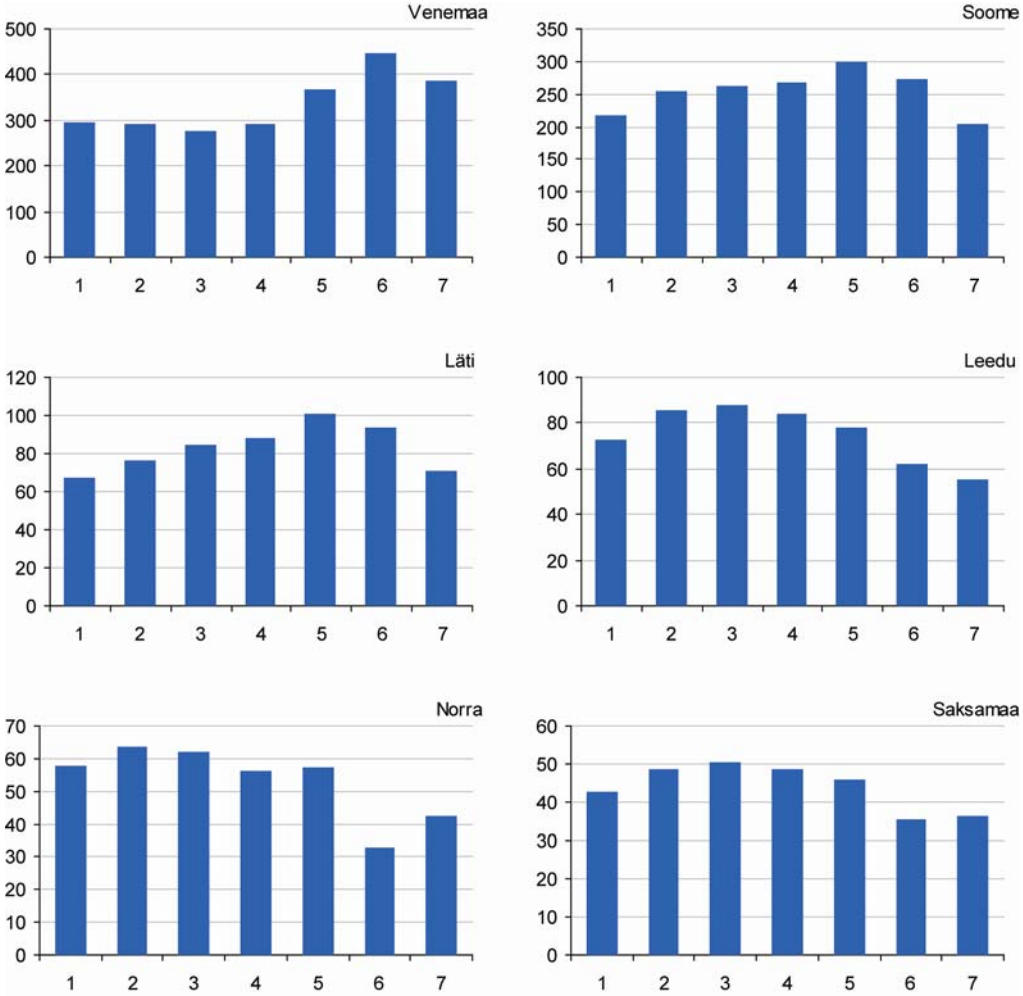

Joonis 36. Turistide keskmine päevane jaotus nädalapäevade lõikes Ida-Virumaal.

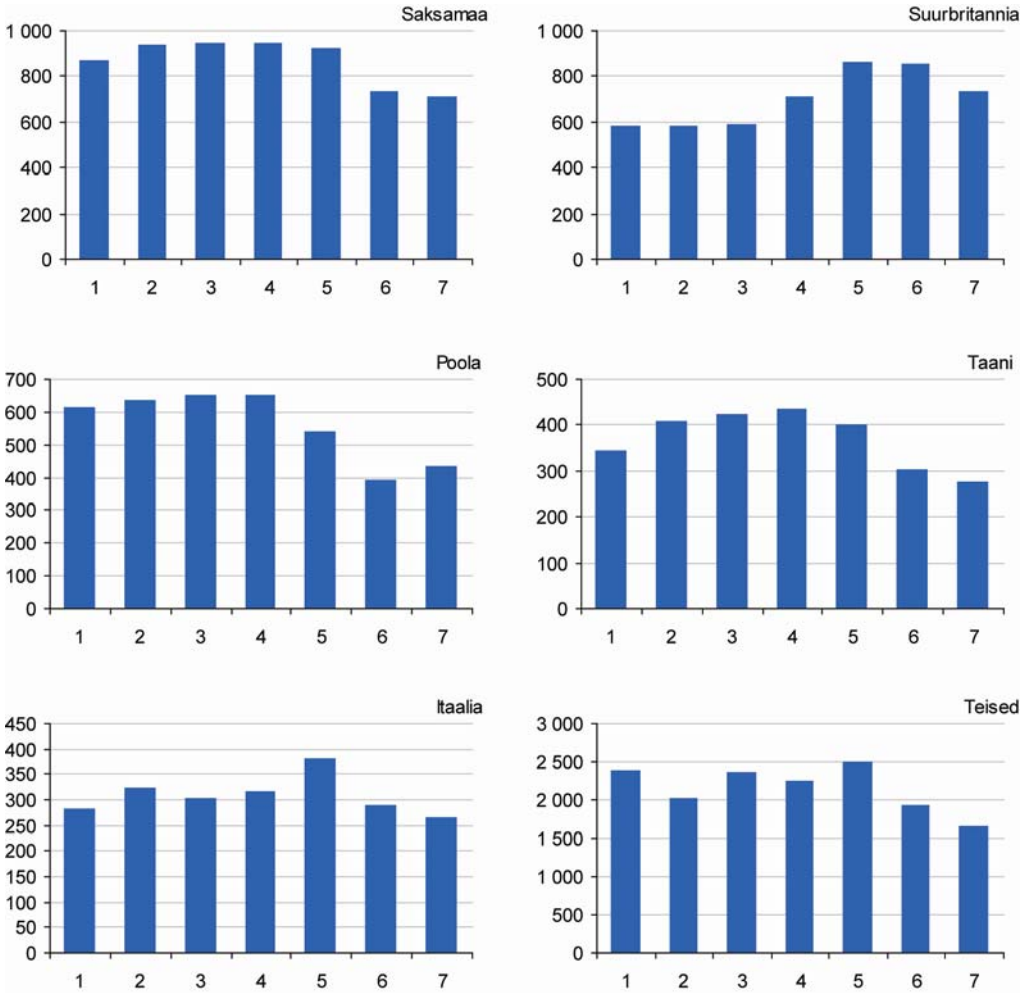

Joonis 37 (järg). Turistide keskmine päevane jaotus nädalapäevade lõikes Ida-Virumaal.

Turistide hulk töö- ja puhkepäevade erinevusena Tartumaal

Joonis 39 on esitatud Tartumaad külastavate turistide keskmine päevane arv nädala lõikes erinevate päritoluriikide kaupa. Jagades turistid külastuste nädalase rütmi järgi kaheks, moodustub kaks järgnevat gruppi:

- nädalalõpu enamusega puhkajate rühma kuuluvad soomlased, lätlased ja venelased;
- tööpäevade maksimumiga grupis on kõikide teiste riikide esindajad edetabeli esimesest otsast: Leedu, Poola, Rootsi, Norra, Taani, Saksamaa ja Suurbritannia.

Eestis ilmnevate seaduspärasustega võrreldes on Tartumaa külastusmuster mõnevõrra erinev. Nädalalõpu maksimumiga riikide hulgas saab kogu Eesti piires välja tuua ka Norra ja Suurbritannia, Lätlaste enamus domineerib aga tööpäevadel.

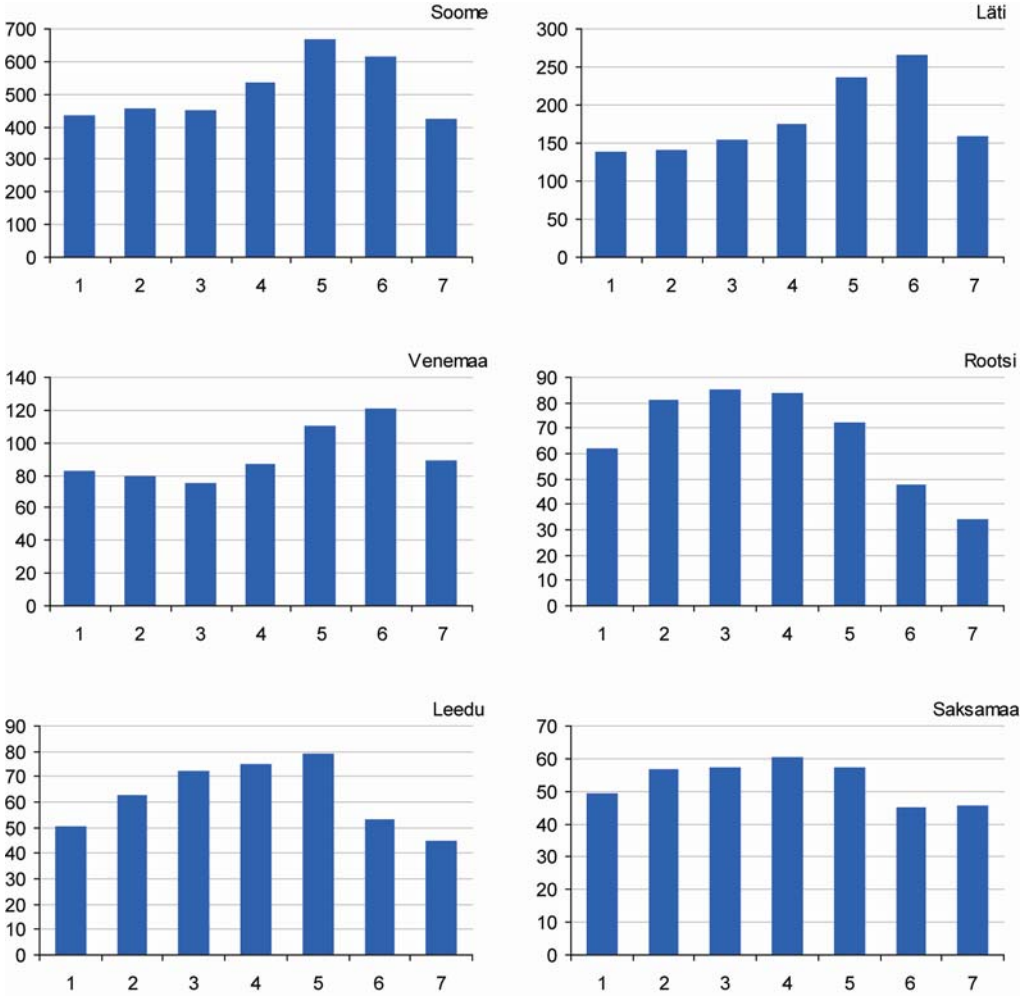

Joonis 38. Turistide keskmine päevane jaotus nädalapäevade lõikes Tartumaal.

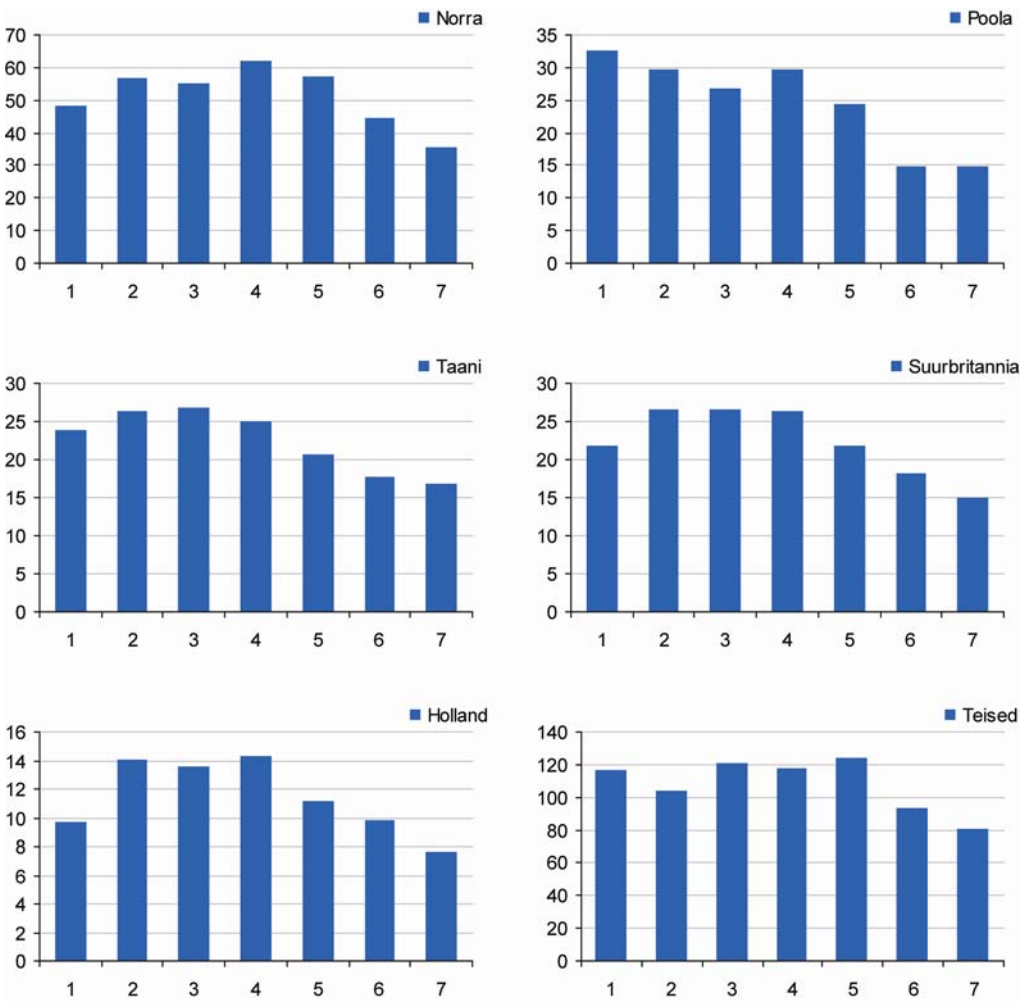

Joonis 39 (järg). Turistide keskmine päevane jaotus nädalapäevade lõikes Tartumaal.

Turistide hulk töö- ja puhkepäevade erinevusena Valgamaal

Joonis 41. on esitatud Valgamaad külastavate turistide keskmine päevane arv nädala lõikes erinevate päritoluriikide kaupa. Ka Valgamaad külastanud turistid on nädalase rütmi alusel jagatud kahte gruppi:

- Nädalalõpu enamusega puhkajate rühma kuuluvad Soome, Läti, Venemaa, Saksamaa, Norra, Itaalia, Suurbritannia, Hollandi ja Šveitsi turistid;
- tööpäevade maksimumiga gruppi jäävad kõikide teiste turistide arvult olulisemate riikide esindajad: Leedu, Poola, Rootsi ja Taani.

Eestis ja Ida-Viru- ning Tartumaal ilmnevate seaduspärasustega võrreldes on Valgamaa külastusmuster suuresti erinev: nädalalõpu maksimumiga riikide hulk on maakonnas tunduvalt suurem.

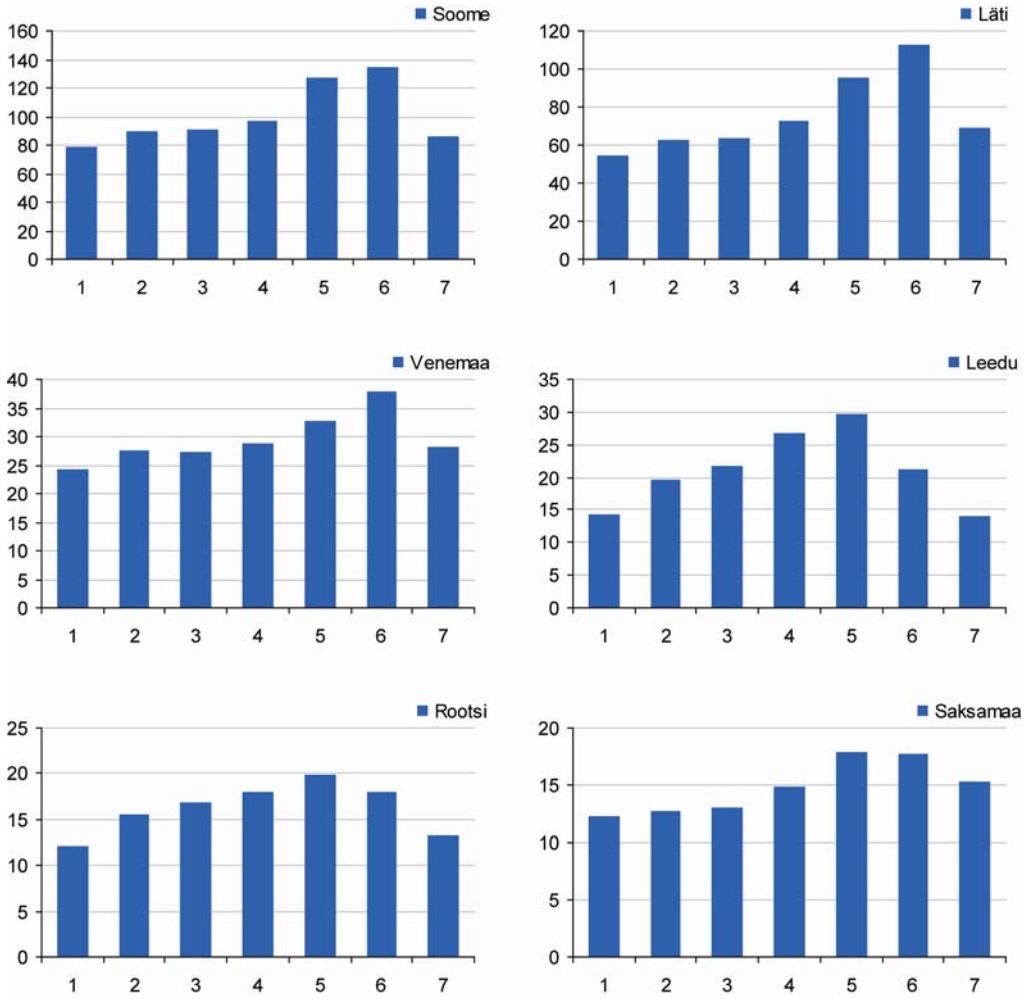

Joonis 40. Turistide keskmine päevane jaotus nädalapäevade lõikes Valgamaal.

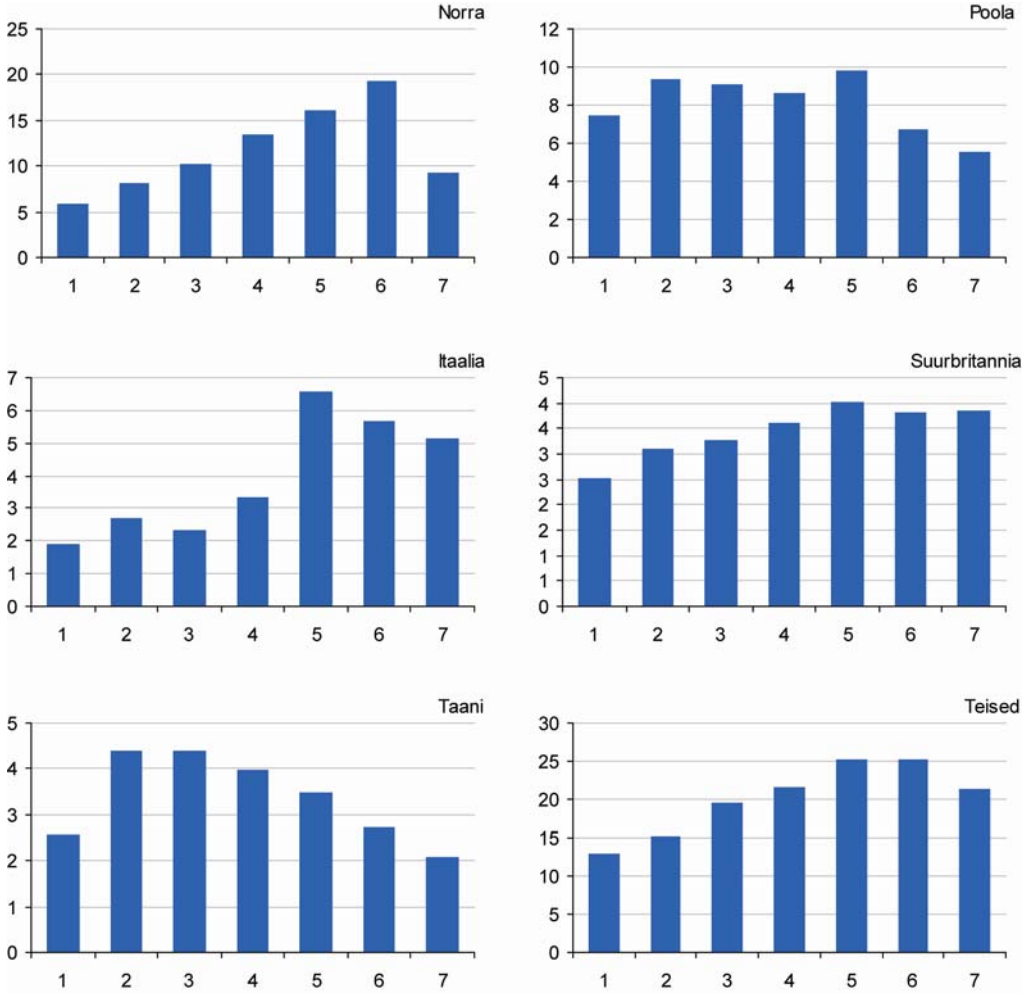

Joonis 41 (järg). Turistide keskmine päevane jaotus nädalapäevade lõikes Valgamaal.

Maksimaalse turistide arvuga päevad uuritavates maakondades

Vaadeldes, millal on mingit omavalitsust külastanud kõige rohkem turiste, näeme, et pilt on väga kirju. Kui üldiselt kirjeldab turistide uuritavates maakondades viibimist sesoonne kõver (rohkem suvel, vähem talvel), siis omavalitsuste lõikes ilmneb ka erinevusi. Nii näiteks saame rääkida Otepää ja Peipsi ranniku näitel ka talvistest turismisihtkohtadest.

Minnes ajaskaalas veelgi täpsemaks, hakkavad tooni andma üksikute päevade või paaripäevaste perioodide suured turistide koondumised. Selliste lühiajaliste koondumiste taga on enamasti konkreetsed sündmused, mille vältel turistide arv võib olla keskmisega võrreldes mitmeid kordi suurem. Üksikute sündmuste mõju turistide suurema arvu näol on tugevamini märgatav väiksemates kohtades.

Üksiksündmuste puhul saab rääkida nii üle-eestilistest kui ka piirkondlikest. Nii näiteks on üle Eesti jälgitav jaanipäevane maapiirkondade suurem külastatavus

linnadega võrreldes. Samuti tõuseb esile aastavahetuse turistide saabumine linnadesse (peamiselt Tallinnasse).

Suurt kaalu omav üritus ei pea alati olema nö klassikaline turismisündmus. Sageli peegeldab välismaalaste suurem arv mingit konverentsi või välismaise delegatsiooni külaskäiku. Tähtsal kohal on nii kultuuri- kui ka spordiüritused.

Järgnevates tabelites on omavalitsuste lõikes välja toodud, millisel päeval uuritava perioodi vältel on mingit piirkonda kõige rohkem külastatud. Lisatud on võrdlus kogu uurimisperioodi 1-päevase keskmisega. Näitena võib järgnevatest tabelitest välja noppida tudengite laulu- ja tantsupeo „Gaudeamus" Tartus, pütilaada Avinurmes, Eesti ja Vene kirikualase kogunemise Kuremäel, spordisündmustest Luunja Palladium Cup'i, Otepää MK-etapi ja Tartu maratoni. Ilmselt pole kõik maksimaalsed turistide arvud siiski konkreetsete üritustega seostatavad ning mõnedel juhtudel on tegemist juhuslike koondumistega.

Tabel 9. Maksimaalse turistide arvuga päeva uuritaval perioodil Ida-Virumaal.

Vald	Keskmiselt päevas	Külastajate maksimum	
		Arv	Kuupäev
Alajõe	24,2	351	04.02.2005
Aseri	29,8	262	09.01.2005
Avinurme	3,6	87	23.06.2006
Iisaku	17,8	120	06.08.2004
Illuka	56,1	910	26.06.2004
Jõhvi	53,1	198	10.01.2005
Kiviõli linn	8,6	185	24.04.2005
Kohtla	0,2	33	24.12.2006
Kohtla-Järve linn	105,7	628	30.06.2006
Kohtla-Nõmme	22,2	207	15.06.2006
Lohusuu	8,2	115	17.08.2006
Lüganuse	15,7	115	23.06.2006
Maidla	5,8	53	06.01.2006
Mäetaguse	16,0	156	18.03.2005
Narva linn	249,7	1194	10.03.2005
Narva-Jõesuu linn	46,0	383	20.08.2005
Püssi linn	10,2	68	04.08.2006
Sillamäe linn	72,1	266	06.12.2006
Sonda	50,8	399	14.06.2006
Toila	73,5	380	28.05.2004
Tudulinna	8,5	271	01.10.2005
Vaivara	99,1	481	28.07.2006

Tabel 10. Maksimaalse turistide arvuga päeva uuritaval perioodil Tartumaal.

Vald	Keskmiselt päevas	Külastajate maksimum	
		Arv	Kuupäev
Alatskivi	32,1	997	25.03.2005
Elva linn	42,5	418	19.02.2006
Haaslava	2,7	34	10.08.2006
Kambja	14,5	83	22.07.2005
Laeva	17,0	74	22.04.2005
Luunja	12,7	163	14.08.2004
Meeksi	10,5	79	02.04.2005
Nõo	14,8	52	10.08.2005
Piirissaare	6,3	67	18.03.2006
Puhja	6,9	41	28.08.2006
Rannu	8,2	122	06.03.2005
Rõngu	11,0	91	13.02.2006
Tartu	26,9	112	19.05.2006
Tartu linn	917,7	3827	01.07.2006
Tähtvere	26,0	102	22.07.2004
Vara	22,3	718	08.04.2006
Võnnu	10,5	226	20.09.2005
Ülenurme	21,2	102	20.10.2006

Tabel 11. Maksimaalse turistide arvuga päeva uuritaval perioodil Valgamaal.

Vald	Keskmiselt päevas	Külastajate maksimum	
		Arv	Kuupäev
Helme	28,1	338	22.03.2005
Hummuli	0,4	20	04.12.2006
Karula	8,8	141	16.01.2005
Otepää	154,2	2188	08.01.2005
Palupera	8,2	187	13.08.2005
Puka	10,0	80	29.07.2006
Sangaste	18,2	449	23.07.2005
Taheva	5,2	207	15.01.2005
Tõlliste	9,6	57	21.12.2005
Valga	63,2	375	24.12.2005
Õru	7,6	30	07.08.2004

Kokkuvõte

Käesolev uurimus annab ülevaate välisturistidest Ida-Viru, Tartu ja Valga maakonnas perioodil 1. aprill 2004–31.dets. 2006. Käesolev uuring hõlmab ajavahemikku 1. aprill 2004 – 31. detsember 2006. Kokku registreeriti sel perioodil kogu Eestit hõlmavas andmebaasis 128 riigist pärit 654000 inimese 24 690 000 kõnetoimingut. Eestit külastanud välisturistidest külastas Ida-Virumaad 4%, Tartumaad 5% ja Valgamaad 1%.

Uuritaval perioodil on jälgitav Eestit külastavate riikide arvu mitmekesistumine. See trend on eelkõige jälgitav 2006. aastal ning avaldub suuremal või väiksemal määral ka uurimusel lähemalt käsitletavas kolmes maakonnas. Eesti sees on jälgitav ka selge eri päritolu turistide erinev jaotumine Eesti ning uuritavate maakondade lõikes. Nii on kogu Eestis juhtpositsioonil olevad soomlased Ida-Virumaal tõrjutud venelaste järel teisele kohale. Lõuna-Eestis on tähtsamal kohal läti päritolu turistid.

Välisturistide külastuse dünaamika on selge sesoonse käiguga. Eestit tervikuna vaadates on see dünaamika suviste maksimumidega. Uuritavate maakondade lõikes ilmnevad suviste külastusmaksimumide kõrval ka talvised välisturistide külastuste kasvud. Seejuures ilmnevad talvised maksimumid Tartumaal seoses lätlaste seas populaarse talvise kalapüügiga Peipsi järvel. Valgamaal on talvised maksimumid seotud nii Peipsile kala püüdma sõitvate kalameestega kui ka Otepää talispordikeskuse tõmbejõu näol. Otepää suusatamise MK-etapi ja Tartu maratoni mõju on jälgitav mitmete riikide turistide arvu kasvuna.

Analüüside välisturistide Eestis viibimise kestust selgub, et keskmiselt 75% turistidest peatub igas omavalitsuses vaid ühe päeva. Siiski on omavalitsuste lõikes see näitaja küllaltki suure varieeruvusega.